

แนวทางการวิจัยปฏิบัติการ :

โครงการโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้
เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

สรุปจากผลการประชุมชี้แจงโครงการ 4 ภูมิภาค
และการประชุมนักวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ

โดย

ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ
ศ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ 1
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
สำนักนายกรัฐมนตรี

370.152 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ส 691 น แนวทางการวิจัยปฏิบัติการ : โครงการโรงเรียนปฏิรูป
การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน.../กรุงเทพฯ:
สทศ. , 2544.
52 หน้า
ISBN 974-241-302-9
1.โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ 2.การวิจัยปฏิบัติการ
3.ชื่อเรื่อง

แนวทางการวิจัยปฏิบัติการในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โดย ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ และ ศ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

สิ่งพิมพ์ สทศ. ลำดับที่ 133/2544

พิมพ์ครั้งที่ 1 สิงหาคม 2544

จำนวน 2,000 เล่ม

ผู้จัดพิมพ์เผยแพร่ สถาบันแห่งชาติเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ 1
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
ถนนสุขุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300
โทร. 0-2668-7123 ต่อ 1410 หรือ 0-2243-0090
โทรสาร 0-2243-4174

Web Site : <http://www.onec.go.th>

ผู้พิมพ์ บริษัท พริกหวานกราฟฟิค
208/5 ซอยสาเก ถนนตะนาว
เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200
โทร. 0-2226-2062-3 โทรสาร 0-2226-2062-3

คำนำ

เอกสารแนวทางการวิจัยปฏิบัติการในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนฉบับนี้ เรียบเรียงจากผลการประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจโครงการใน 4 ภูมิภาค (ภาคกลาง วันที่ 31 มกราคม - 2 กุมภาพันธ์ 2544 ภาคใต้ วันที่ 15 - 17 กุมภาพันธ์ 2544 ภาคเหนือ วันที่ 22 - 24 กุมภาพันธ์ 2544 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วันที่ 1 - 3 มีนาคม 2544) และการประชุมนักวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ วันที่ 19 - 20 มีนาคม 2544) ซึ่งการประชุมแต่ละแห่ง วิทยากรและผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ตรง เฉพาะเรื่องได้กรุณาให้แนวคิด เนื้อหาสาระและประสบการณ์ไว้เพียงพอที่จะสังเคราะห์ และนำเสนอไว้ให้เป็นแนวทางปฏิบัติได้อย่างชัดเจน จึงได้จัดทำเป็นเอกสารแนวทางการปฏิบัติโดยสรุป ส่วนรายละเอียดที่ผู้ใช้เอกสารฉบับนี้ต้องการเพิ่มเติม จะศึกษาได้จากเอกสารรายงานการประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจโครงการโรงเรียนปฏิรูปฯ ใน 4 ภูมิภาค และรายงานการประชุมนักวิจัยฯ รวมทั้งเอกสารและหนังสืออีกหลายฉบับ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้เผยแพร่ให้กับโรงเรียนในโครงการฯ ทุกโรงเรียน

สำนักงานฯ ขอขอบคุณวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมประชุมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการใน 4 ภูมิภาคและผู้เชี่ยวชาญโครงการทุกท่านไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ธ. แล. —
๖ —————
(นายรุ่ง แก้วแดง)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	I
สารบัญ	II
สารบัญภาพ	III
ตอนที่ 1 : กรอบความคิดของโครงการ โรงเรียนปฏิรูปฯ	1
1. ผู้เรียนและการเรียนรู้	1
2. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด	3
3. การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดทั้งโรงเรียน	3
ตอนที่ 2 : วงจรการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการ	6
1. การวางแผน	6
2. การลงมือปฏิบัติ	6
3. การตรวจสอบ/ประเมินผล	9
3.1 วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบหรือประเมินผล	9
3.2 การวิเคราะห์หรือนิยามสิ่งที่จะประเมิน	9
3.3 วิธีการประเมินผล	11
3.4 การตัดสินคุณค่าผลที่ประเมิน	12
3.5 การเสนอรายงานผลการประเมิน	12
4. การนำผลประเมินไปสู่การปรับปรุง/พัฒนา	12
ตอนที่ 3 : การเขียนรายงานวิจัยในโครงการ โรงเรียนปฏิรูปฯ	14
1. ประเภทของรายงานวิจัยในโครงการ โรงเรียนปฏิรูปฯ	15
2. รูปแบบของรายงานการวิจัยปฏิบัติการ	17
3. ประเด็นน่าสนใจเกี่ยวกับรายงานวิจัย	19
4. คำถามวิจัย กรอบความคิด และวิธีดำเนินการวิจัย	20
ตอนที่ 4 : กรอบการดำเนินงานการวิจัยในโครงการ โรงเรียนปฏิรูปฯ	28
เอกสารสำหรับศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม	31
เอกสารสืบค้นจาก อินเทอร์เน็ต	33
เอกสารอ้างอิง	34
ภาคผนวก	35

สารบัญญภาพ

	หน้า
1. กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิบัติการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน	5
2. วงจรการเรียนรู้ แบบ PDCA	14
3. กรอบความคิดในการวิจัยของผู้บริหาร	21
4. กรอบความคิดในการวิจัยของครู	22
5. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ตามคำถามวิจัยข้อ 1	23
6. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ตามคำถามวิจัยข้อ 2	25
7. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ตามคำถามวิจัยข้อ 3	26
8. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ตามคำถามวิจัยข้อ 4	26
9. กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ตามคำถามวิจัยข้อ 5	27
10. กรอบการดำเนินงานการวิจัย ระยะที่ 1	29
11. กรอบความคิดในการวิจัย ระยะที่ 1	30
12. กรอบการดำเนินงานการวิจัย ระยะที่ 2	30
13. กรอบความคิดในการวิจัย ระยะที่ 2	31

ตอนที่ 1

กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ด้วยวิธีการดำเนินงานทั้งโรงเรียน (whole school approach) แบบการวิจัยเป็นฐาน (research-based approach) และแบบใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือ มีแนวคิดและแนวทางหลักๆ 3 ประการคือ

1. ผู้เรียนและการเรียนรู้ โครงการนี้ต้องการเน้นเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้คนไทยทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นผู้เรียนของโครงการโรงเรียนปฏิรูปฯ จึงประกอบด้วย

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะเป็นผู้นำของโรงเรียนและแบบอย่างของผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้บริหารอาจเริ่มจากการประเมินสถานภาพของตนเองและของโรงเรียนทั้งโรงเรียนว่ามีศักยภาพด้านใด และเพียงใด แล้วนำไปเป็นฐานในการพัฒนาให้โรงเรียนมีระบบโครงสร้าง และวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการกระจายอำนาจ การตัดสินใจโดยองค์กรบุคคล การพัฒนาบุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการส่งเสริมให้มีการพัฒนาทั้งโรงเรียน ผู้บริหารจะใช้การปฏิรูปจริงและการประเมินผลเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ช่วยให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทักษะคิด ที่จะบริหารจัดการตามสภาพความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียน โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมคุณภาพ และการแก้ปัญหาของนักเรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ (ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมเรื่องการบริหารโดยใช้ฐานโรงเรียน หรือใช้โรงเรียนเป็นฐาน)

1.2 ครู ในฐานะผู้รับผิดชอบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับนักเรียน และเป็นแบบอย่างของผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง ครูอาจเริ่มจากการประเมินสถานภาพของตนเองและของชั้นเรียน/นักเรียนว่ามีศักยภาพด้านใด และเพียงใด แล้วนำไปเป็นฐานในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนของตนให้มีคุณภาพ

ครูจะใช้การปฏิบัติจริงและการประเมินผลให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ครูจะมุ่งแก้ปัญหาของนักเรียน ปรับปรุงและพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน รวมทั้งแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เกี่ยวกับเนื้อหาสาระ/วิชา เทคนิคและกระบวนการเรียนการสอน (ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมเรื่อง 5 ทฤษฎีการเรียนรู้ - การเรียนรู้อย่างมีความสุข การพัฒนากระบวนการคิด การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ศิลปะดนตรี กีฬา และการฝึกฝนกาย วาจา ใจ)

นอกจากนี้ ครูอาจเป็นแบบอย่างของการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากเพื่อนครู จากนักวิจัยภายนอก/ผู้สนับสนุน จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ทั้งนี้ ครูอาจเริ่มต้นจากการเปิดใจกว้าง รับรู้วัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ในโรงเรียน พร้อมทั้งจะร่วมคิด ร่วมทำงานเพื่อนักเรียนและส่วนรวม วิพากษ์ วิจัย และให้ข้อมูลย้อนกลับทางสร้างสรรค์แก่ผู้อื่นอย่างจริงจัง และยอมรับความคิดเห็นและคำวิพากษ์วิจารณ์จากทุกคน เพื่อพัฒนางานในหน้าที่ให้ดีขึ้น

1.3 นักเรียน ในฐานะผู้เรียนที่จะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการคอยรับความรู้อย่างเดียว (Passive) มาเป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น ตื่นตัว (Active) ในการลงมือกระทำเพื่อให้เกิดความรู้ ความคิด ทักษะการแก้ปัญหา การทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคม การสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ และพัฒนาวิธีเรียนรู้ตามความถนัดและเหมาะสมกับจริตและลีลาของตน

1.4 นักวิจัยในพื้นที่/ผู้ให้คำปรึกษา ครู ผู้บริหารและนักเรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่นที่พร้อมจะสนับสนุนโดยร่วมเรียนรู้ ร่วมแก้ปัญหา ค้นหาและพัฒนาแนวทางปฏิบัติใหม่ๆ รวมทั้งเป็นผู้ให้กำลังใจ กระตุ้น ชี้แนะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนความคิดให้กับครูและผู้บริหาร หรือนักเรียน ผู้สนับสนุนอาจเป็นเพื่อนนักเรียน เพื่อนครู เพื่อนผู้บริหาร หรืออาจเป็นผู้ที่เชี่ยวชาญ เป็นนักวิชาการมีประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ ผู้สนับสนุนเหล่านี้อาจอยู่ในโรงเรียนและสังกัดเดียวกับครูหรือผู้บริหาร หรือมาจากนอกโรงเรียน ต่างสังกัดกันก็ได้

ในโครงการนี้มีการดำเนินการให้แต่ละโรงเรียนมีผู้สนับสนุนเป็นนักวิจัยในพื้นที่/ผู้ให้คำปรึกษาที่จะทำหน้าที่และบทบาทเรียนรู้ร่วมดังกล่าวแล้ว แต่โรงเรียนยังสามารถเสาะหา และทำงานกับกัลยาณมิตรอื่นๆ ได้อีกมากมาย

2. การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด โครงการ โรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนยึดหลักการปฏิรูปการเรียนรู้ตามสาระในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งมีเจตนาให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ผู้บริหาร และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และการจัดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงผู้เรียนในฐานะเป็น “คน” มีชีวิตจิตใจ มีศักดิ์ศรี ในความเป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ รวมทั้งมีสิทธิและหน้าที่ เท่าเทียมกับผู้อื่นในสังคมไทยและสังคมโลก ดังนั้น การจัดกระบวนการเรียนรู้จะต้อง มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน นั่นคือ การจัดกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการพัฒนา “คน” ในฐานะเป็นคนแต่ละคน (ปัจเจกชน) และเป็นสมาชิกของ “กลุ่มคน” (สังคม) ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและสร้างสรรค์ และมีความสุขในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมจากหนังสือปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุดของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ)

3. การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดทั้งโรงเรียน โครงการ โรงเรียนปฏิรูป การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย โรงเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมงาน และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนวิธีคิด ทักษะคิด และพฤติกรรมการทำงานของทุกฝ่ายที่ เกี่ยวข้องในโรงเรียนให้เป็นไปตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในหมวดที่ 4 แนวทางการจัดการศึกษา

ภารกิจปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนในโครงการมี 5 ส่วน ซึ่งจะเชื่อมโยงเกี่ยวข้อง ต่อเนื่องกัน ดังนี้

3.1 ปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียน ผู้เรียนหลักในโครงการประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน นักวิจัยในพื้นที่หรือผู้ให้คำปรึกษา ดังกล่าวแล้วข้าง ต้น การปฏิรูปการเรียนรู้คือการปรับบทบาทการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มเหล่านี้ เพื่อให้มี การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกกลุ่มให้เต็มตามศักยภาพ และผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด

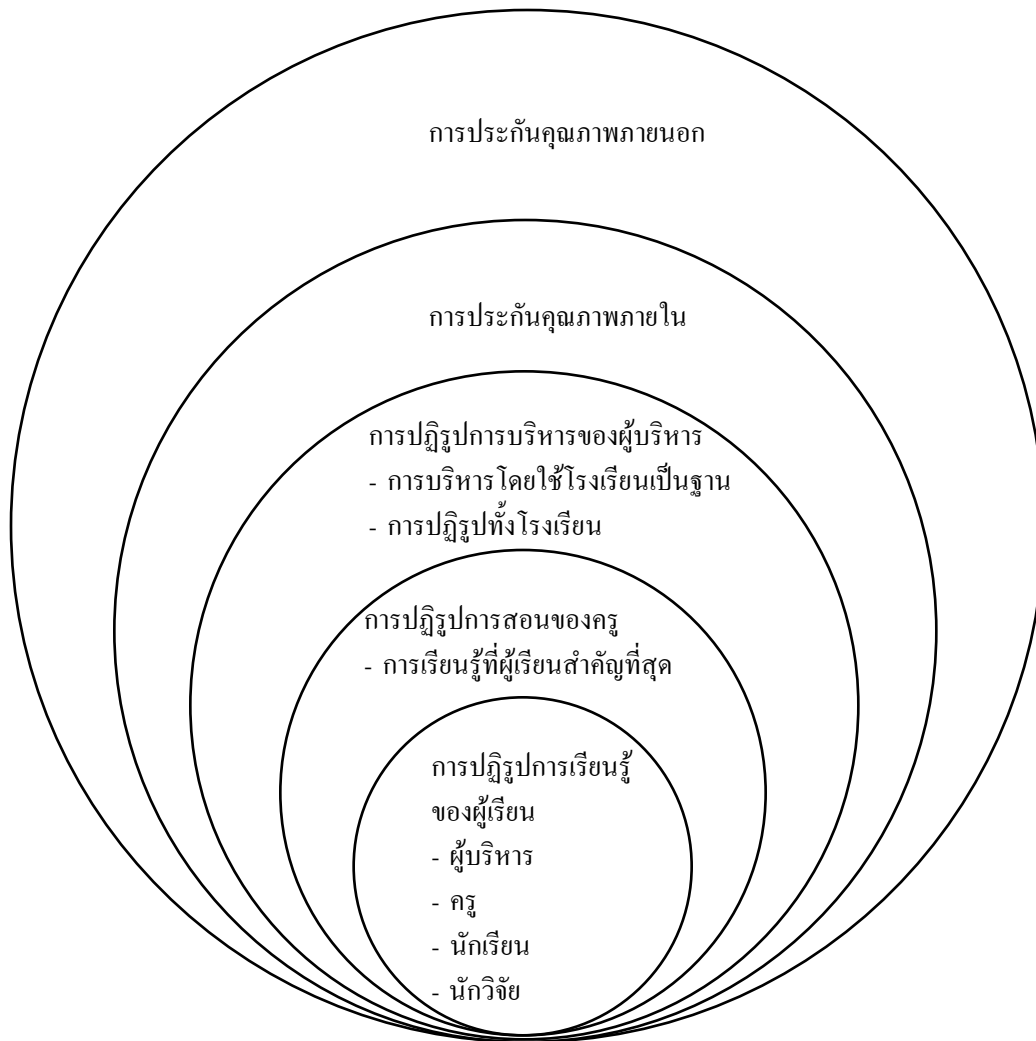
3.2 ปฏิรูปการสอนของครู การปฏิรูปการสอนของครูจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อ ครูมีการปฏิรูปการเรียนรู้ นั่นคือ ครูเรียนรู้และถ่วงมือค้นหา พัฒนา ทดลองวิธีการและ เทคนิคใหม่ๆ หรือปรับปรุงวิธีการเดิมให้การสอนการทำงานของครูและการเรียนรู้ของ นักเรียนมีคุณภาพ และปัญหาของนักเรียนได้รับการแก้ไขทันที่

3.3 ปฏิรูปการบริหารของผู้บริหาร การปฏิรูปการบริหารของผู้บริหารจะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้บริหารมีการปฏิรูปการเรียนรู้ นั่นคือ ผู้บริหารเรียนและลงมือปรับปรุงการบริหารจัดการโรงเรียน ค้นหา พัฒนา ทดลองวิธีการและเทคนิคเชิงกลยุทธ์ มุ่งแก้ปัญหาของนักเรียน ของครู และบุคลากร ได้ทันการ ส่งผลให้นักเรียน ครู และบุคลากรของโรงเรียนมีคุณภาพ อีกนัยหนึ่งคือ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และโรงเรียนทั้ง โรงเรียนให้หลักประกันว่า ผู้รับบริการจะได้รับการศึกษาตามมาตรฐานการพัฒนา

3.4 การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ผลจากการพัฒนาคุณภาพตนเองของครูและผู้บริหารสถานศึกษาที่ดำเนินไปพร้อมกันทั้งโรงเรียน ด้วยการเรียนรู้และการประเมินผลเพื่อตรวจสอบและเสนอแนะแนวทางการแก้ไขให้มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องสม่ำเสมอ คือการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อันเป็นการสร้างความมั่นใจว่า ครู ผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา หรือโรงเรียนทั้งโรงเรียน สามารถพัฒนาคุณภาพของนักเรียนได้ตามเป้าหมาย ตามเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนต้องการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกันกำหนดไว้

3.5 การประกันคุณภาพภายนอก เมื่อโรงเรียนในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สามารถดำเนินการดังกล่าวข้างต้น ทั้ง 4 ส่วนได้ผลเป็นที่พอใจในโรงเรียน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ก็ย่อมเกิดความมั่นใจว่า โรงเรียนรู้จักและมองตนเองด้วยการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทำให้โรงเรียนมีฐานข้อมูลที่เป็นจริงเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพนักเรียน และมีความพร้อมเสมอในการขอรับการประเมินคุณภาพจากหน่วยงานภายนอกที่รับผิดชอบ

จากหลักแนวคิดสำคัญข้างต้นจะเห็นได้ว่า การปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้ง 4 กลุ่ม คือ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และนักวิจัย/ผู้สนับสนุน เป็นหัวใจสำคัญของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เมื่อมีการเรียนรู้เกิดขึ้นแล้ว จึงมีผลถึงการปฏิรูปการสอนของครู การปฏิรูปการบริหาร และการประกันคุณภาพ กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน แสดงด้วยแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบความคิดของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

โดยที่การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญ ดังนั้น จึงควรทำความเข้าใจวงจรการเรียนรู้ ที่ครูทุกคนต้องดำเนินการเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ต่อไป ดังจะนำเสนอในหัวข้อต่อไป

ตอนที่ 2

วงจรการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการ

การปฏิรูปการเรียนรู้ทำได้หลายวิธีโดยใช้เครื่องมือแตกต่างกัน ในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการเป็นเครื่องมือ ดังนั้น ผู้เรียนทุกกลุ่มจึงเป็นนักวิจัย ซึ่งประกอบด้วย ครูนักวิจัย นักเรียนนักวิจัย ผู้บริหารนักวิจัย และผู้สนับสนุนหรือนักวิจัยภายนอก การเรียนรู้ของผู้เรียนในโครงการเป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบที่มีการวิจัยปฏิบัติการเป็นพื้นฐาน วงจรการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการ เป็นวงจร PDCA* (คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543) ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน (Plan = P) ผู้เรียนซึ่งประกอบด้วย ครูนักวิจัย ผู้บริหารนักวิจัย และ ผู้สนับสนุนหรือนักวิจัยภายนอก จะเริ่มต้นด้วยการวางแผนการเรียนรู้หรือการวิจัยปฏิบัติการ กำหนดจุดมุ่งหมายจากฐานตนเอง หรือประสบการณ์เดิม ซึ่งจะได้ข้อมูลสาระหรือประเด็นปัญหาในการวิจัยจากการประเมินสถานภาพของตนเองและของโรงเรียนเป็นภาพรวม (Pre-test) ขอบเขตและปัญหาวิจัยปฏิบัติ ควรจะแคบและเฉพาะเจาะจงเพื่อมุ่งนำผลไปใช้แก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนในโรงเรียนนั้น ไม่ได้หวังผลการนำไปใช้ในวงกว้างหรือไปใช้อ้างอิงโดยทั่วไป ดังนั้น นักวิจัยในโครงการจะต้องกำหนดเนื้อหาและวิธีการวิจัยให้ได้ผลตามความเฉพาะเจาะจงนี้

2. การลงมือปฏิบัติ (Do = D) การจัดการกระบวนการเรียนรู้ หรือการพัฒนาตนเอง อาจทำได้หลายแบบ แต่ผลที่ได้มากที่สุดมักมาจากการลงมือกระทำอย่างเป็นระบบโดยนักวิจัยแต่ละกลุ่ม ดังนี้

*วงจร PDCA สามารถเทียบได้กับวงจร PAOR ซึ่งใช้กันมากในกระบวนการวิจัยคือ Plan=วางแผน Act=ลงมือทำ Observe=สังเกตเพื่อตรวจสอบผล และ Reflect=สะท้อนข้อมูล/ความคิด (Kemmis, 1988 ; Freeman, 1998; Stringer, 1996)

2.1 ครูนักวิจัย งานวิจัยปฏิบัติการของครูนักวิจัยเพื่อการเรียนรู้ของตนเอง มุ่งเน้นที่กระบวนการเรียนการสอน บริบทของชั้นเรียน คุณลักษณะของผู้เรียน ความถนัด และความสามารถของครูเองการวิจัยของครูมักเกิดขึ้น เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรู้ของนักเรียน แล้วครูต้องการค้นหาคำตอบหรือวิธีการแก้ไขปัญหานั้น งานวิจัยจึงเป็นการทำความเข้าใจปัญหา หรือสถานการณ์ที่ทำให้เกิดปัญหา โดยครูอาจใช้วิธีการศึกษานักเรียนเป็นกรณีเฉพาะการวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียน/ของชั้นเรียนหรือทำการสำรวจนักเรียน/ชั้นเรียนเป็นรายกลุ่ม รายห้อง หรือหลายๆห้องที่ครูนักวิจัยรับผิดชอบการเรียนการสอนอยู่ นอกจากนี้ ครูนักวิจัยสามารถศึกษาเพื่อคิดค้นหาและมุ่งพัฒนากระบวนการและเทคนิควิธีการสอน การปรับพฤติกรรมนักเรียนด้วยแนวทางใหม่ หรือการพัฒนา/สร้างสื่อการเรียนรู้ ชุดการสอน แต่ทั้งนี้ ผลจากการวิจัยปฏิบัติการดังกล่าวจะต้องเป็นประโยชน์สูงสุดต่อนักเรียน

2.2 ผู้บริหารนักวิจัย ในโครงการนี้ได้เสนอแนะให้ผู้บริหารนักวิจัยเรียนรู้รูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School - Based Management = SBM) การวิจัยปฏิบัติการของโรงเรียน จึงเป็นลักษณะของการพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนแต่ละโรงเรียน (ต่างโรงเรียนต่างคิดไม่จำเป็นต้องเป็นแบบเดียวกัน) แล้วจึงลงมือทำตามแนวทางนั้น มีการประเมิน ได้ผลเป็นประการใดก็สรุปเป็นบทเรียน (ศึกษาตัวอย่าง หัวข้อของแผนปฏิบัติการปฏิรูปการเรียนรู้ในภาคผนวก)

ผู้บริหารนักวิจัยในฐานะเป็นผู้นำของโรงเรียน ภารกิจหลักหนึ่งในการเข้าร่วมโครงการนี้คือ โรงเรียนจะได้ลงมือดำเนินการประกันคุณภาพภายใน ในลักษณะที่เป็นการริเริ่มตัดสินใจด้วยตนเอง โดยใช้แนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นหลัก โครงการได้เสนอแนะแนวคิดของการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการประกันคุณภาพภายในของโรงเรียน ดังนี้

2.2.1 การยึดผลของการจัดการเรียนการสอนของครู และการบริหารจัดการโรงเรียนของผู้บริหาร ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคนอย่างมีคุณภาพ เป็นเป้าหมายสำคัญที่สุด

2.2.2 การพัฒนานักเรียนอย่างมีคุณภาพ ขึ้นอยู่กับผลดีที่ครูและผู้บริหาร ได้ศึกษา/วิจัยปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้ของตนเอง แล้วนำผลไปใช้พัฒนาการเรียนรู้และความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้กับนักเรียน

2.2.3 การพัฒนาสำหรับครู ผลดีที่เกิดกับนักเรียนจะมาจากการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม การปฏิบัติงานด้านการเรียนการสอนอย่างมีคุณภาพของครู

2.2.4 การพัฒนาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ผลดีที่เกิดกับนักเรียนจะมาจากการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม การปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ที่มุ่งเน้นการแก้ปัญหาของนักเรียนรอบด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันการณ์

2.2.5 การพัฒนาสำหรับโรงเรียน บรรยากาศการทำงานเป็นไปในลักษณะการเรียนรู้ตลอดเวลาจนเป็นวิถีชีวิตประจำวันของนักเรียน ครู ผู้บริหาร บุคลากรอื่นๆ และคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นวัฒนธรรม และบรรยากาศของโรงเรียนที่ได้รับการพัฒนา

การประกันคุณภาพภายในของโรงเรียนเป็นกระบวนการพัฒนางานของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านฐานข้อมูลและหลักฐานร่องรอยของการปฏิบัติงานที่เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานที่โรงเรียนกำหนดขึ้นเองว่าเหมาะสมสอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานจากภายนอก ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาสามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากหนังสือแนวทางการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอกของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

2.3 นักวิจัยในพื้นที่/ผู้ให้คำปรึกษา ภารกิจในการวิจัยเชิงปฏิบัติการส่วนใหญ่ของนักวิจัยในพื้นที่ มักจะมาจากคำขอของครูและผู้บริหาร เช่น ความช่วยเหลือทางวิชาการเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียนของครู การทดลองรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนรูปแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นต้น ดังนั้น นักวิจัยในพื้นที่จึงมีความรู้สึกว่าคุณต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ เมื่อนักวิจัยในพื้นที่รู้สึกว่าคุณไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ จึงมีความกังวล แท้จริงแล้วการลงมือช่วยเหลือโรงเรียนสามารถทำได้โดยการเสนอแนะบุคคลที่มีความรู้หรือประสบการณ์ตรงในเรื่องที่ครู/ผู้บริหารต้องการ แล้วให้โรงเรียนจัดการเชิญบุคคลเหล่านั้นให้เข้ามาช่วยเป็นวิทยากรบ้าง เพื่อนคู่คิดบ้าง หรือแนะนำหนังสือเอกสารที่เกี่ยวข้องให้โรงเรียนได้ศึกษา แล้วนักวิจัยในพื้นที่เข้าร่วมการประชุม อภิปรายสะท้อนความคิดเกี่ยวกับเรื่องที่ทำหน้าที่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง แล้วช่วยกันสรุปให้ได้แนวทางนำไปปฏิบัติได้ ในขณะเดียวกัน นักวิจัยในพื้นที่จะเป็นผู้ร่วมวางแผน ร่วมสังเกตการณ์ร่วมเก็บข้อมูล วิเคราะห์และสะท้อนผลกลับไปให้ครูหรือผู้บริหาร ได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

กับตนได้ นอกจากนั้น นักวิจัยในพื้นที่จะเป็นผู้คอยเตือน ให้กำลังใจ และแนะนำ หรือนิเทศให้ครูและผู้บริหารดำเนินการวิจัยปฏิบัติการของตนให้เป็นส่วนหนึ่ง ของการเรียนการสอน และการบริหารจัดการโรงเรียนตามปกติ

3. การตรวจสอบ/ประเมินผล (Check = C) ในกระบวนการเรียนรู้ หรือการวิจัยที่ผู้เรียน/ผู้วิจัยต้องการสืบหาข้อเท็จจริง ค้นหาคำตอบ สร้างความรู้ใหม่ ทดลองหรือออกแบบนวัตกรรม การตรวจสอบและการประเมินผลจะต้องมีการสังเกต รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการตรวจสอบนี้ดูเหมือนจะเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการเรียนรู้ แต่แท้จริงแล้วในการวางแผนเพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้/การวิจัย นักวิจัยจำเป็นต้องวางแผนตรวจสอบหรือประเมินผลตามจุดมุ่งหมายเหล่านั้นไปด้วยพร้อมกัน โดยกำหนดให้ชัดเจนว่า :

- ประเมินเพื่ออะไร หรือ การกำหนดจุดมุ่งหมายการประเมิน
- ประเมินอะไร หรือ การวิเคราะห์/นิยามสิ่งที่จะประเมิน
- ประเมินอย่างไร หรือ การออกแบบเทคนิค/เครื่องมือประเมิน
- ประเมินได้อะไร หรือ การตัดสินคุณค่าผลที่ประเมิน
- แจ้งผลการประเมินแบบใด หรือการรายงานผลการประเมิน

3.1 วัตถุประสงค์ของการตรวจสอบหรือประเมินผล เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ หรือการวิจัยปฏิบัติการ ในโครงการนี้นักวิจัยอาจกำหนดได้ดังนี้

1. เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทุกกลุ่มในโครงการ
2. เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐาน (Baseline Data)
3. เพื่อเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเปลี่ยนแปลง
4. เพื่อให้ได้สารสนเทศ/จุดเด่น/จุดด้อย/ข้อบกพร่องที่ต้องปรับปรุง
5. เพื่อเป็นข้อมูลป้อนกลับแก่โรงเรียนในโครงการฯ
6. เพื่อเป็นเครื่องมือในการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อตอบคำถามการวิจัยของโครงการ

3.2 การวิเคราะห์หรือนิยามสิ่งที่จะประเมิน เมื่อทราบว่าประเมินเพื่ออะไรแล้ว ก็ควรกำหนดสิ่งที่จะประเมินหรือสังเกต ตรวจสอบ ซึ่งในเอกสารฉบับนี้ตอนต้นได้กล่าวถึงภารกิจการปฏิรูป 5 ส ส่วนที่โรงเรียนในโครงการจะดำเนินการ**ใช้การประเมินผลเป็นเครื่องมือหลักในการวิจัยปฏิบัติการ**เพื่อการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน จึงจำเป็นที่ผู้บริหาร

สถานศึกษาจะต้องจัดการให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และผู้สนับสนุนร่วมกันวิเคราะห์เพื่อกำหนด หรือให้คำนิยามสิ่งที่ต้องการประเมิน ทั้งด้านเนื้อหาสาระและด้านบุคคลที่จะถูกประเมิน รวมทั้งผู้ที่จะประเมินด้วย ตัวอย่างเช่น

- สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ต้องการนิยามที่ชัดเจนว่า “การบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน” (SBM) มีความหมายอย่างไรในบริบทของโรงเรียนตนเอง และสร้างแบบวัดประเมินผลที่เกิดขึ้น โดยยึดผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนเป็นเป้าหมายหลัก การใช้ผลการประเมินนักเรียนของครูแต่ละคนอาจจะไม่เพียงพอที่จะครอบคลุมด้านการประกันคุณภาพภายใน ผู้บริหาร คณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษา อาจร่วมกันกำหนดนิยามและตัวบ่งชี้เป็นมาตรฐานภายในของโรงเรียนเพื่อประเมินนักเรียนเพิ่มเติม รวมทั้งประเมินงานด้านอื่นๆ ของโรงเรียนด้วย ผู้ประเมินผู้บริหารอาจเป็นตัวเอง เพื่อนครู เพื่อนผู้บริหาร นักเรียน และผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ เป็นต้น

- สำหรับครู ต้องการนิยามที่ชัดเจนว่า “การจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ” ในบริบทของครู ของชั้นเรียน มีความหมายอย่างไร และสร้างแบบวัด/ประเมินผล มีตัวบ่งชี้ที่บอกว่า ลักษณะอย่างนี้เป็นผลการเรียนรู้ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นศูนย์กลาง การประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจะสะท้อนถึงผลการเรียนรู้โดยการบริหารจัดการ/ทดลองปฏิบัติการวิจัยของครู ผู้ประเมินครูอาจเป็นตัวเอง เพื่อนครู ผู้บริหาร และนักเรียน เป็นต้น

- สำหรับนักเรียน ในฐานะที่ได้รับผลกระทบเป็นเป้าหมายหลักของการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ย่อมต้องมีส่วนเป็นผู้ประเมินโรงเรียน ซึ่งรวมถึงประเมินการบริหารจัดการของผู้บริหารและการจัดการเรียนการสอนของครู นอกจากนักเรียนแต่ละคนจะเป็นผู้ประเมินแล้ว ยังสามารถประเมินในภาพของคณะกรรมการนักเรียน หรือสภานักเรียน ซึ่งเป็นกลไกที่สนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดนิยามเกณฑ์หรือมาตรฐานคุณภาพภายในของโรงเรียน รวมทั้งนักเรียนจะเป็นผู้ถูกประเมินโดยตนเอง เพื่อนครู และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ

- นักวิจัยในพื้นที่/ผู้ให้คำปรึกษา จะทำงานในลักษณะส่งเสริมให้โรงเรียนคิดเอง สร้างเอง ลงมือทำเอง และประเมินเอง จึงจำเป็นที่จะต้องรู้แหล่งข้อมูลเพียงพอที่จะเสนอแนะ เช่น จัดหาเอกสาร แนวทางหรือนิยามไปให้เป็นอย่าง และร่วมช่วยให้โรงเรียนวิเคราะห์/นิยาม สิ่งที่จะประเมิน รวมทั้งสร้างเครื่องมือแบบวัด/ประเมินผล

ตามที่ต้องการจริงๆ และที่เหมาะสมกับเนื้อหา เป็นต้น นอกจากนี้ งานของนักวิจัยในพื้นที่ยังครอบคลุมการประเมินผลงานของตนเองในการสนับสนุนวิชาการ การที่จะปรึกษา และอีกหลากหลายบทบาท หากได้ทำจริงตามที่โรงเรียนร้องขอ ผู้ประเมินนักวิจัยในพื้นที่อาจเป็น ครู ผู้บริหาร เพื่อนนักวิจัยหรือตนเอง เป็นต้น

3.3 วิธีการประเมินผล ในโครงการนี้ การประเมินผลเป็นเครื่องมือในการวิจัยปฏิบัติการเพื่อการเรียนรู้ของผู้เรียนหลายกลุ่ม ผู้ประเมินสำหรับผู้เรียนแต่ละกลุ่มจึงไม่จำเป็นต้องเป็นนักวิจัยคนเดียว ตามที่เสนอแนะไว้ข้างต้น ผลการประเมินที่ได้ในแต่ละกลุ่มผู้เรียนจึงมาจากหลายแหล่งและมีผู้ประเมินหลายกลุ่มได้ วิธีการประเมินผลก็เช่นเดียวกัน ควรใช้หลักหลากหลายวิธี ดังเช่น

- การประเมินตามสภาพจริง
- การประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน
- การประเมินจากผลการปฏิบัติงาน หรือพฤติกรรมการทำงานที่เป็นจริง
- การประเมินจากรอบทิศ หรือโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และมีกระบวนการประเมินที่หลากหลาย
- การประเมินแบบปฏิสัมพันธ์ โดยผู้ประเมินและผู้ถูก/รับการประเมิน มีการให้และรับข้อมูลย้อนกลับซึ่งกันและกันอย่างรวดเร็ว ฉับไว
- การประเมิน โดยกลุ่มเพื่อน หรือผู้ที่คุ้นเคยเข้าใจเนื้อหาและกระบวนการของผู้รับการประเมิน
- การประเมินโดยบุคคลภายนอกที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่รู้จักงานที่จะประเมิน

เทคนิคการรวบรวมหลักฐานข้อมูลสำหรับการประเมินที่อาจใช้ได้ มีดังนี้

- การวัด
- การสังเกต
- การทำแฟ้มสะสมงาน
- การสำรวจความคิดเห็น
- การทดสอบ
- การรายงานการศึกษาตนเอง
- การสัมภาษณ์
- การเขียน/บันทึก (Journal)

หากโรงเรียน หรือผู้ประเมิน ผู้รับการประเมินขาดความพร้อมที่จะใช้วิธีการหรือเทคนิคที่ยากซับซ้อน นักวิจัยควรใช้แบบที่ตนมีความรู้ ความชำนาญ และง่ายตรงไปตรงมาที่สุดสำหรับตนเอง ผลที่เกิดขึ้นจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการจะมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่มี ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ แต่โครงการฯ ต้องการข้อมูลที่สะท้อน

การทำงานจริงของครูและผู้บริหาร รวมทั้งคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาที่ได้พยายามกันเต็มที่แล้วเป็นหลัก นักวิจัยก็เก็บข้อมูลไปตามความเป็นจริงนั้น โดยการเขียนอธิบายสิ่งที่เห็นเองจากการสังเกต การบันทึกทุกสิ่งทุกอย่างที่พบ ซึ่งจะใช้เป็นฐานข้อมูลเปรียบเทียบว่า เมื่อเวลาผ่านไปสักระยะหนึ่ง มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง โดยโรงเรียนเปรียบเทียบกับตนเอง การวิจัยปฏิบัติการนี้จึงเป็น ได้ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณพร้อมๆ กัน การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณมาประกอบข้อมูลเชิงคุณภาพก็ควรเลือกวิธีการเก็บข้อมูลและเทคนิควิธีให้สอดคล้องกับเรื่อง/สิ่งที่จะประเมิน ผู้รับการประเมินและผู้ประเมินเช่นกัน

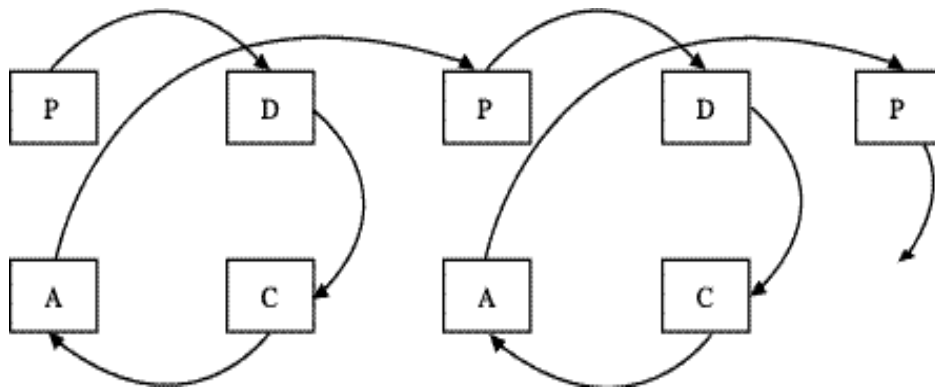
3.4 การตัดสินคุณค่าผลที่ประเมิน การตัดสินว่าประเมินแล้วได้อะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด สำเร็จหรือไม่สำเร็จอย่างไรนั้น เป็นเรื่องที่ต้องเตรียมการไว้อย่างเหมาะสมในช่วงการวางแผน (Plan) การประเมินผลงานที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการวิจัยปฏิบัติการ ตัวอย่างเช่น การประกันคุณภาพภายในโรงเรียนจะเกี่ยวข้องกับงานทุกอย่างของโรงเรียนที่กำหนดไว้ในแผนดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่โรงเรียนวางไว้ โรงเรียนจะเป็นผู้กำหนดเกณฑ์และมาตรฐานการประเมินผลเอง ซึ่งไม่จำเป็นต้องเท่ากับโรงเรียนอื่นๆ แต่จะเหมือนกันในหลักการที่ว่า กระบวนการประกันคุณภาพที่ดีจะต้องเริ่มต้นดำเนินการไปพร้อมๆ กันทั้งโรงเรียน (Whole School Approach) ดังนั้น สัมฤทธิผลของการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน จึงใช้เกณฑ์การประเมินแบบอิงตนเอง โดยอาจใช้เกณฑ์ และมาตรฐานคุณภาพระดับประเทศหรือของส่วนกลางเป็นฐานในการพิจารณากำหนดเกณฑ์และมาตรฐานการประเมินตนเองภายในโรงเรียนก็ได้

3.5 การเสนอรายงานผลการประเมิน เนื่องจากการประเมินตามแนวการปฏิรูปการศึกษาให้ความสำคัญกับผู้เรียน การเสนอรายงานผลการประเมินจึงเป็นการเสนอรายงานสำหรับผู้เรียน เป็นรายบุคคล เช่น การจัดทำโปรไฟล์ (profile) แสดงผลการเรียนแต่ละรายวิชาของผู้เรียน และการสังเกตของครู การเสนอรายงานผลการประเมินให้รายละเอียดมากกว่าการรายงานด้วยค่าเฉลี่ย ซึ่งเป็นการรายงานผลตามแบบเดิม ที่ไม่อาจนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่เหมือนการรายงานผลการประเมินตามแบบใหม่

4. การนำผลประเมินไปสู่การปรับปรุง/พัฒนา (Act = A) การนำผลที่วิจัยปฏิบัติการและประเมินได้ไปใช้ปรับปรุงงานทุกด้านของโรงเรียนเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดของโครงการฯ นี้ ความเอาจริงเอาจังของผู้บริหารสถานศึกษา ครูทุกคน และคณะ

กรรมการสถานศึกษาที่จะเอาผลการประเมินมาพูดคุย อภิปรายขยายความให้เป็นรูปธรรมในการเข้าใจตรงกันถึงสาเหตุของความสำเร็จหรือล้มเหลว ความเหมาะสมหรือไม่ของกระบวนการและวิธีการทำงานของทุกฝ่ายในโรงเรียน ส่วนใด กิจกรรมใด ควรแก้ไข ปรับปรุง คงไว้หรือตัดทิ้ง เป็นสาระที่ต้องมีการรวมพลังกันทั้งโรงเรียนเพื่อร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือแก้ไขทันที หากเป็นดังนี้ เกณฑ์และมาตรฐานที่โรงเรียนวางไว้ทั้งในช่วงที่ประเมินแล้ว หรือจะประเมินต่อๆ ไปก็จะสัมฤทธิ์ผลได้ตามที่โรงเรียนทั้งโรงเรียนต้องการ

วงจรการเรียนรู้ หรือการวิจัยปฏิบัติการ ซึ่งเทียบได้กับวงจร PDCA ที่นำเสนอข้างต้น เมื่อนักวิจัยทั้งผู้บริหารนักวิจัย ครูนักวิจัย และผู้สนับสนุน/นักวิจัยภายนอก ลงมือปฏิบัติการจริงในโรงเรียน จะต้องมีการดำเนินงานตามวงจร ซ้ำหลาย ๆ รอบ จนกว่าจะได้ผลการวิจัยที่ตอบคำถามวิจัยตามที่นักวิจัยต้องการ หรือจนกว่านักเรียน/ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้น การดำเนินการตามวงจรการเรียนรู้ จึงมีลักษณะต่อเนื่องดังภาพ

ภาพที่ 2 วงจรการเรียนรู้แบบ PDCA

ตอนที่ 3

การเขียนรายงานวิจัยในโครงการโรงเรียนปฏิรูป การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

การวิจัยปฏิบัติการ โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีลักษณะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ แต่หากนักวิจัยต้องการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยก็สามารถทำได้ เนื่องจากคำถามวิจัยและกรอบความคิดในการวิจัยปฏิบัติการสามารถใช้ได้กับการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ และวิธีการเขียนรายงานวิจัยปฏิบัติการในโครงการปฏิรูปฯ ที่จะนำเสนอต่อไปนี้เป็นวิธีการที่ใช้ได้กับการเขียนรายงานวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพด้วย

เนื่องจากในโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มีการทำวิจัยปฏิบัติการหลายเรื่อง โดยกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกัน การเสนอสาระเรื่องวิธีการเขียนรายงานวิจัย จึงเริ่มต้นด้วยประเภทของรายงานวิจัยในโครงการปฏิรูปฯ ก่อนแล้ว จึงเสนอวิธีการเขียนรายงานวิจัยสำหรับงานวิจัยแต่ละประเภท ดังนี้

1. ประเภทของรายงานวิจัยในโครงการโรงเรียนปฏิรูปฯ

เมื่อโครงการโรงเรียนปฏิรูปฯ เสร็จสิ้น จะได้รายงานวิจัยปฏิบัติการหลายฉบับ จากนักวิจัยหลายกลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา จะมีรายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) เพราะผู้บริหารเป็นเจ้าของเรื่องระบบบริหารจัดการโรงเรียนทั้งโรงเรียนอยู่แล้ว เช่นเดียวกันผู้บริหารก็อาจทำรายงานการวิจัยในเชิงประเมินว่า หลังจากได้ทดลองใช้รูปแบบหรือระบบบริหารจัดการแบบใช้ฐานโรงเรียนนี้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไรบ้าง การวิจัยเชิงประเมินจะทำให้ทราบจุดแข็งจุดอ่อนของการบริหารจัดการ ทำให้นำผลประเมินไปปรับปรุงระบบต่อไปได้

1.2 ครู จะมีรายงานการวิจัยของครูหลายคนที่ทำในระดับห้องเรียนของตน ครูอาจจะทำวิจัยเดี่ยวหรือร่วมกับเพื่อนครูเป็นทีมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเอา

งานเดี่ยวของตนไปรวมกลุ่มกับเพื่อนครูที่ทำเรื่องเดียวกัน แล้วเขียนงานวิจัยร่วมกันเป็นเชิงเปรียบเทียบว่า ครูหลายคนได้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ เพื่อแก้ปัญหาในลักษณะเดียวกันหรือต่างกัน แล้วสรุปเป็นผลการวิจัยเชิงสังเคราะห์ของกลุ่มได้ หรือ ถ้าครูคนหนึ่งสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน หรือการแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ของนักเรียนได้สัก 10 - 20 เรื่อง ก็อาจนำมาสังเคราะห์เป็นงานวิจัยรวมของตนเองได้ เป็นต้น

1.3 นักเรียน โดยเฉพาะในระดับมัธยม หรือประถมปลาย นักเรียนส่วนหนึ่งอาจสามารถทำกิจกรรมในลักษณะโครงการ/โครงการให้เป็นการวิจัยเชิงทดลองสร้างสรรค์ หรือ สืบค้นหาความรู้เฉพาะด้าน และเขียนสรุปผลรายงานการวิจัยโดยใช้หลัก 4 ข้อได้ นักเรียนที่ได้เรียนรู้จากครูที่ใช้งานวิจัยเป็นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จะได้รับการฝึกฝนให้เป็นนักวิจัยที่ดีในอนาคตได้

1.4 นักวิจัยในพื้นที่/ผู้ให้คำปรึกษา จะมีรายงานผลการวิจัยปฏิบัติการเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ของโรงเรียนที่แต่ละคนรับผิดชอบ โดยจะร่วมเขียนกับทีมงานของแต่ละโรงเรียนก็ได้ ในลักษณะเป็นรายงานการวิจัยร่วม (Collaborative research paper) เนื่องจากนักวิจัยในพื้นที่เป็นผู้สนับสนุน มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ หรือร่วมสร้างรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียน หรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอน แต่การเขียนงานการวิจัยลักษณะร่วมนี้ ต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยระบุให้ชัดเจนว่าส่วนใดเป็นส่วนที่ใครรับผิดชอบหรือริเริ่มเป็นเจ้าของความคิด หรือผลที่เกิดจากการที่ใครไปพัฒนานั้น มีอะไรบ้าง (Bennet, Foreman - Peck and Higgins, 1996; Hafernik, Messer schmitt and Vandrick, 1977)

นักวิจัยในพื้นที่ที่ยังมีรายงานการสังเคราะห์รายงานการวิจัยปฏิบัติการของหลายโรงเรียนในพื้นที่ที่ตนรับผิดชอบ รายงานฉบับนี้อาจจะเป็นการเปรียบเทียบเท่าที่จะเปรียบเทียบกันได้ เป็นการสังเคราะห์ในส่วนนั้น จากการสังเคราะห์รายงานของหลายโรงเรียนจะช่วยให้ผู้วิจัยมองเห็น หรือเรียนรู้อะไรเพิ่มขึ้น และเมื่อเอาข้อมูลแต่ละแห่งมาเปรียบเทียบกัน ก็จะเห็นความแตกต่าง ความเหมือน และสามารถสรุปเป็นบทเรียนจากข้อมูลเหล่านั้นได้

นอกจากนี้ ยังมีเรื่องให้เขียนรายงานการวิจัยได้อีกมากมาย เช่น หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจโครงการแล้ว ถ้านักวิจัยในพื้นที่สนใจและยังผูกพันกับโรงเรียน การไปติดตาม

เขียนเขียนอีกก็จะทำให้สามารถเขียนรายงานได้อีกฉบับเป็นรายงานการศึกษาติดตามความยั่งยืนของรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนที่ตนได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมขึ้นมา เป็นต้น

2. รูปแบบของรายงานวิจัยปฏิบัติการ

การเสนอรายงานวิจัยปฏิบัติการ มีจุดมุ่งหมายแตกต่างกันเป็น 2 ช่วง ช่วงแรก นักวิจัยอาจเสนอรายงานวิจัยเป็นเอกสารส่วนบุคคล เพื่อบันทึกผลการแสวงหา/ประดิษฐ์คิดค้น ความรู้/สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ และเพื่อบันทึกความก้าวหน้าของผลการวิจัยของตน ช่วงที่สอง นักวิจัยอาจเสนอรายงานวิจัยเป็นเอกสารวิชาการตามรูปแบบที่สถาบันการศึกษาในระดับสูงกำหนดไว้ เพื่อนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการ และเพื่อเผยแพร่ผลงานให้มีการใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง ในชีวิตจริง นักวิจัยอาจกำหนดจุดมุ่งหมายของการเสนอรายงานวิจัยปฏิบัติการระหว่างช่วงทั้งสองช่วง ณ จุดใดจุดหนึ่งก็ได้

รูปแบบของรายงานวิจัยปฏิบัติการ แบบเป็นเอกสารส่วนบุคคลสำหรับนักวิจัยใช้เฉพาะตัว หรือเป็นเอกสารวิจัยที่มุ่งเสนอผลวิจัยให้กับเพื่อนครูในโรงเรียนเดียวกัน อาจเสนอตามขั้นตอนการดำเนินงาน วงจร PDCA เป็น 4 หัวข้อ หรือเสนอตามขั้นตอนการดำเนินงานในวงจรวิจัย เป็น 4 หัวข้อก็ได้ หัวข้อการนำเสนอรายงานทั้ง 2 แบบ และหัวข้อการเสนอรายงานแบบเอกสารวิชาการ มีดังนี้

ก. หัวข้อตามวงจร PDCA รวม 4 หัวข้อ

1. การวางแผนการวิจัย (P)
 - 1.1 ปัญหาวิจัย
 - 1.2 การวิเคราะห์ปัญหา
 - 1.3 การสำรวจแนวทางแก้ปัญหา
 - 1.4 การตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ปัญหา
2. การปฏิบัติการวิจัย (D) การทดลองใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เลือกไว้
3. การตรวจสอบ (C)
 - 3.1 การสังเกต การรวบรวมข้อมูล
 - 3.2 การสรุปความคิดสะท้อน
4. การปรับปรุงวิธีการดำเนินงาน (A)

ข. หัวข้อตามวงจรวิจัย รวม 4 หัวข้อ

1. ทำไมจึงทำวิจัยเรื่องนี้ = ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาวิจัย
2. ทำวิจัยเรื่องอะไร = คำถามวิจัยและวัตถุประสงค์วิจัย รวมทั้งกรอบความคิดในการวิจัย
3. ทำวิจัยอย่างไร = กระบวนการหรือวิธีดำเนินงานวิจัย
4. ได้ผลวิจัยอย่างไร = ผลการวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปและการอภิปรายผลการวิจัย ความคิดสะท้อนต่อผลการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ค. หัวข้อตามเอกสารวิชาการ 3 ส่วน

สำหรับรูปแบบรายงานวิจัยปฏิบัติการแบบเป็นเอกสารวิชาการ มีรูปแบบตามที่กำหนดไว้ในตำราวิจัยทั่วไป ประกอบด้วย บทหรือตอน ดังนี้

1. ส่วนนำ ได้แก่ หน้าชื่อเรื่อง คำนำ สารบัญ
2. ส่วนเนื้อเรื่อง
 - 2.1 บทนำ
 - 2.2 รายงานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กรอบความคิด และคำถาม หรือสมมุติฐานวิจัย
 - 2.3 วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.5 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย
3. ส่วนท้ายเรื่อง ได้แก่ บรรณานุกรม และภาคผนวก

การนำเสนอหัวข้อในรายงานวิจัยทั้งสามแบบข้างต้น เป็นเพียงแนวทางกว้างๆ ในการเขียนรายงานวิจัย นักวิจัยอาจปรับหัวข้อให้สอดคล้องกับผลการวิจัยที่ต้องการนำเสนอได้ ตัวอย่างเช่น ในการวิจัยระดับโรงเรียน ผู้บริหารหรือนักวิจัยที่พัฒนารูปแบบบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน อาจเขียนรายงานให้ครอบคลุมหัวข้อดังต่อไปนี้ได้

- บทนำ
- สาระสังเขปของโรงเรียน/ห้องเรียน
- วิธีการพัฒนา (D)
- สาระของรูปแบบที่พัฒนา

- การวิเคราะห์ตรวจสอบรูปแบบที่พัฒนา (R)
- การปรับปรุงรูปแบบ
- แผนการดำเนินงานในอนาคต
- บทสรุป

ถ้าเป็นการวิจัยในระดับห้องเรียน ระดับชั้นหรือระดับกลุ่ม/สายวิชา การเขียนรายงานผลการวิจัยปฏิบัติการ ครูนักวิจัยทั้งเดี่ยวและกลุ่ม/ระดับอาจครอบคลุมตัวอย่างหัวข้อต่อไปนี้ (ตัวอย่างจากโรงเรียนพัฒนาเด็ก-อาจารย์ทรงศิริ สุวรรณศรี จังหวัดขอนแก่น)

1. หน้าปก
2. สารบัญ
3. แบบสะท้อนความคิดเห็นของครูและนักเรียนต่อโครงการสอน
4. องค์ความรู้ (Theme) และเครือข่าย (Web)
5. โครงสร้างเนื้อหา
6. แผนการจัดกิจกรรม
7. แบบบันทึกกิจกรรมและตารางประเมินการร่วมกิจกรรมประจำวัน
8. แบบสรุปประเมินการร่วมกิจกรรมทั้งหมด
9. แบบประเมินผลรายบุคคล
10. ตัวอย่างผลงาน/สรุป
11. รายงานสิ่งที่เกี่ยวข้อง

เนื่องจากนักวิจัยในพื้นที่ของโครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนต้องเขียนรายงานวิจัยของโรงเรียนในความรับผิดชอบเป็นรายโรงเรียน ดังนั้นเพื่อให้เป็นรูปแบบเดียวกัน โครงการโรงเรียนปฏิรูปฯ ได้จัดทำร่างรายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นรายโรงเรียนไว้เป็นแนวทาง ดังแสดงในภาคผนวก

3. ประเด็นน่าสนใจเกี่ยวกับรายงานวิจัย

ความยาวของการเขียนรายงานการวิจัยไม่ใช่เรื่องสำคัญ เพราะหัวใจหรือแก่นแท้ของการรายงานผลการวิจัย มีอยู่ 4 หัวข้อหลักนี้เท่านั้นเอง ดังนั้น งานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของครู จะมีความยาวเพียง 1 หรือ 2 หน้าก็ได้เท่าที่เนื้อหาจะมี แต่จะต้องรายงานครบทั้ง 4 หัวข้อ (ดูตัวอย่างรายงานวิจัยในภาคผนวก)

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูส่วนใหญ่มีความสนใจเกี่ยวกับการค้นหา หรือ ทบทวนวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่วิจัย แท้จริงแล้วครูและผู้บริหารมีประสบการณ์ เกี่ยวกับการบริหารจัดการโรงเรียน และการเรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนมานานแล้ว ถ้าจะลองเอาประสบการณ์นั้นมาทดลองดำเนินการตามวงจร PDCA ครบเสร็จแล้ว ก็เขียนกระบวนการ/วิธีการดำเนินงานวิจัยออกมา ได้ผลอย่างไรก็เขียนเป็นสรุปและ ข้อเสนอแนะได้ วรรณคดีที่เกี่ยวข้องหรือบทที่ 2 ของรูปแบบการเขียนวิทยานิพนธ์ก็คือ ประสบการณ์เดิมที่ครูและผู้บริหารมีอยู่แล้วมากมายในตัวเอง

ส่วนใหญ่ครูและผู้บริหารคาดหวังว่าจะสามารถเสนอผลงานวิชาการใดๆ ที่ตน ทำเป็นผลงานขอเลื่อนขั้น หรือตำแหน่ง ซึ่งเป็นเรื่องน่าสนับสนุน เพราะเป็นการให้ กำลังใจแก่ผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน และมุ่งพัฒนาการเรียนรู้ของตนเอง ครูและผู้บริหารที่เข้าร่วม โครงการโรงเรียนปฏิรูปฯ สามารถจะกระทำได้ เช่น ถ้าครูหรือผู้บริหารมีผลงานวิจัย ชิ้นย่อยๆ หลายๆ เรื่องก็สามารถนำมาสังเคราะห์เป็นรายงานการวิจัยชิ้นที่สมบูรณ์ได้ ตัวอย่าง ครูคนหนึ่งรวบรวมผลงานวิจัยที่ตนทำเพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับระเบียบวินัยของ นักเรียนแต่ละคน แต่ละเรื่อง แก้ไขได้หรือไม่ได้อย่างไร ก็เขียนเป็นรายงานไว้เรื่องละ 1 หรือ 2 หน้า ซึ่งครูจะมีสาระข้อมูล หรือบทเรียนที่ตนได้ค้นพบมากมาย เมื่อมา สังเคราะห์เข้าด้วยกันก็จะได้รายงานการวิจัยเรื่อง “การแก้ปัญหาระเบียบวินัยของนักเรียน” มีการเพิ่มการทบทวนวรรณคดีที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติมจากประสบการณ์เดิมของตนเองเพื่อ ให้ได้แนวคิด หลักการจากประสบการณ์ของผู้อื่น หรือจากหลักทฤษฎี และการเขียน รายงานฉบับใหม่นี้ ก็ครอบคลุมหัวใจหลัก 4 ข้อของการเขียนรายงานการวิจัย ทำให้ครู ผู้นั้นได้รายงานครบ 5 บท ตามรูปแบบที่หน่วยตรวจสอบเพื่อพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง ต้องการ เป็นต้น

4. คำถามวิจัย กรอบความคิด และวิธีดำเนินการวิจัย

เนื่องจากหัวข้อคำถามวิจัย กรอบความคิด และวิธีดำเนินการวิจัย มีความสำคัญ มากในรายงานวิจัย ในหัวข้อนี้จึงให้แนวทางการเขียนรายงานวิจัย สำหรับกลุ่มนักวิจัย แต่ละกลุ่ม รวม 4 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหาร กลุ่มครู กลุ่มนักเรียน และกลุ่มนักวิจัยในพื้นที่ ดังนี้

4.1 รายงานวิจัยของผู้บริหาร

รายงานวิจัยของผู้บริหารเป็นรายงานการวิจัยและพัฒนา (Research and Development = R&D) รูปแบบการบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) มีคำถามวิจัยดังนี้

คำถามที่ 1 จะบริหารจัดการทั้งโรงเรียนอย่างไรที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้แบบผู้เรียนสำคัญที่สุด และเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน

คำถามที่ 2 ผลที่เกิดจากการบริหารจัดการทั้งโรงเรียนเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ต่อผู้เรียน ครู และโรงเรียนมีอะไรบ้าง

กรอบความคิด คำถามวิจัย ต้องการข้อมูล และข้อเท็จจริง บรรยายวิธีการพัฒนาการบริหารจัดการทั้งโรงเรียน หรือใช้โรงเรียนเป็นฐาน และผลของการใช้การบริหารจัดการทั้งโรงเรียนที่พัฒนาขึ้นทุกด้าน คำถามนี้อาจเขียนเป็นกรอบความคิดได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กรอบความคิดในการวิจัยของผู้บริหาร

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารอาจริเริ่มพัฒนาวิธีการ/ระบบ การบริหารจัดการใหม่ด้วยตนเอง หรือเรียนรู้จากวิธีการที่ใช้ในโรงเรียนต่าง ๆ นำมาผสมผสานใช้ในโรงเรียน
2. ผู้บริหารควรเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับยุทธวิธี หรือกลยุทธ์ที่ใช้ในการดำเนินงาน ให้ครูทุกคนในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างกระตือรือร้น และเต็มใจ
3. ผู้บริหารควรมีการวางแผนการประเมินระบบ/วิธีการบริหารจัดการที่พัฒนาขึ้นว่า ได้ผลที่มีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด โดยมีการจัดรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง และตรวจสอบทานผล (validation)

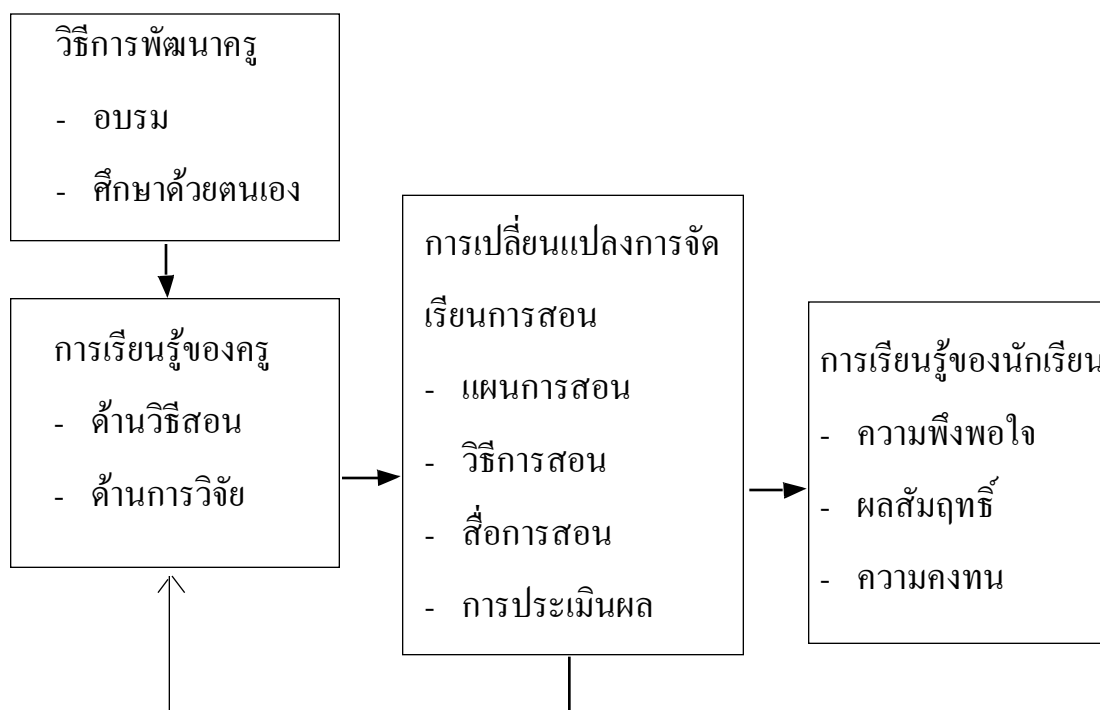
4.2 รายงานวิจัยของครูผู้สอน

รายงานวิจัยของครูผู้สอนเป็นรายงานวิจัยปฏิบัติการที่ครูผู้สอนได้ดำเนินการวิจัยตามวงจร PDCA โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนมีคำถามวิจัยดังนี้

คำถามที่ 1 ผลจากการเรียนรู้ของครู ทำให้กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครู เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างไร

คำถามที่ 2 การเรียนรู้ของครูมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ภายใต้สถานการณ์ และเงื่อนไขจำกัดอย่างไรบ้าง

กรอบความคิด คำถามวิจัยต้องการรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาครู และการเรียนรู้ของครู ตลอดจนผลที่เกิดกับกระบวนการเรียนการสอน และการเรียนรู้ของนักเรียน คำถามนี้จึงอาจเขียนเป็นกรอบความคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 4 กรอบความคิดในการวิจัยของครู

ข้อเสนอแนะ

ในรายงานวิจัยปฏิบัติการของครู ครูอาจแสดงให้เห็นว่าครูได้รับการพัฒนาในด้านใดบ้าง ด้วยวิธีการใด สิ่งที่ได้พัฒนามีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านการจัดการเรียนการสอนอย่างไร และมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนในด้านใด และอย่างไร

4.3 รายงานวิจัยของนักเรียน

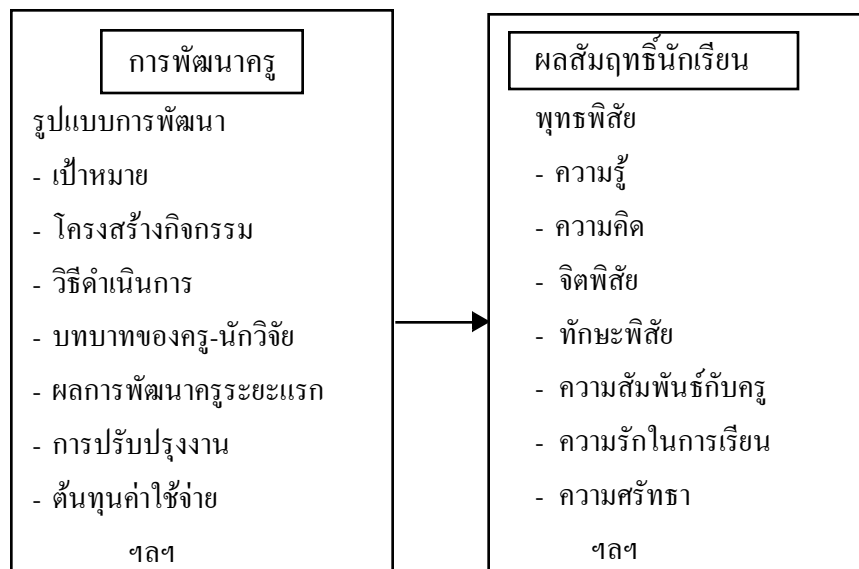
นักเรียนจะทำรายงานวิจัยต่อเมื่อครูได้มีการสอน แสดงตัวอย่าง และ กำหนดให้นักเรียนทำรายงานวิจัย รายงานวิจัยของนักเรียน เป็นกิจกรรมหนึ่งใน กิจกรรมการเรียนการสอน โดยทั่วไปจะไม่ใคร่มีรูปแบบชัดเจน เพราะนักเรียนทำเป็น เอกสารรายงานใช้เฉพาะตนเพื่อรายงานผลการเรียนรู้ของตัวเองหรือของกลุ่ม ใช้เป็น หลักฐานต่อครูว่าได้ดำเนินการ และเกิดการเรียนรู้จริง

4.4 รายงานวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่

รายงานวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่เป็นรายงานการวิจัยและพัฒนา (R&D) รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นรายโรงเรียน ซึ่งนักวิจัยในพื้นที่อาจจัดทำเป็น รายงานวิจัยปฏิบัติการแบบรวมพลัง (Collaborative action research) คำถามวิจัย ในรายงานวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ เป็นคำถามวิจัยหลักในโครงการโรงเรียนปฏิรูป การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งมีคำถามวิจัยอยู่ 5 คำถาม ดังนี้

คำถามที่ 1 มีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนระหว่างการพัฒนาของครู (การเรียนรู้ของครู) กับผลสัมฤทธิ์ที่วัดได้ของนักเรียนทุกคนหรือไม่ ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีอะไรบ้าง และเกิดขึ้น (พัฒนา)ได้อย่างไร

กรอบความคิด คำถามที่หนึ่งต้องการข้อมูลและตัวอย่างอธิบาย ความสัมพันธ์ให้เห็นว่า ผลของการพัฒนาครูในโรงเรียนนี้ ทำให้เกิดผลต่อนักเรียนอย่างไร กรอบความคิดแสดงด้วยความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ดังภาพ

ภาพที่ 5 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 1

ข้อเสนอแนะ

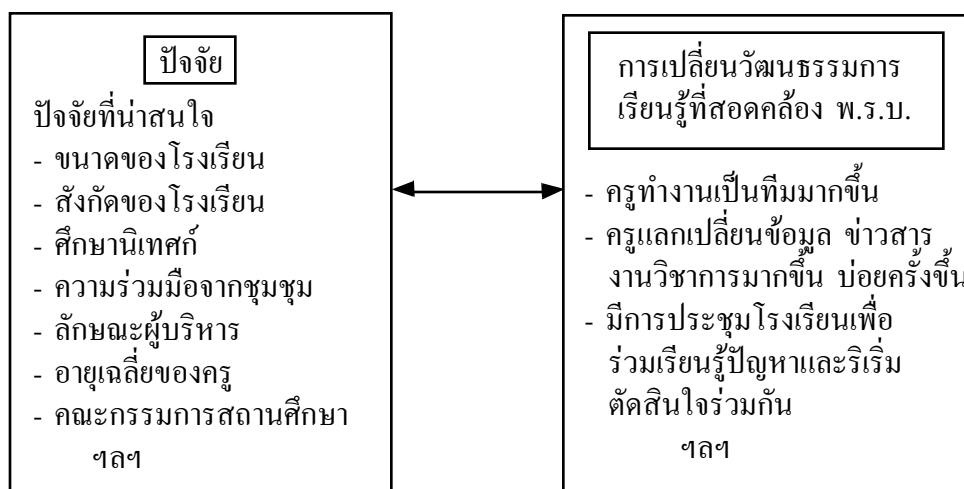
1. การเก็บข้อมูลและสาระที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปรากฏการณ์ที่เสนอแนะไว้เป็นตัวอย่างข้างต้น ทั้งด้านการพัฒนาครูและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน นักวิจัยอาจมีเพิ่มเติมประเด็นปรากฏการณ์ได้ และควรเก็บให้ครบถ้วน เพราะจะทำให้รายละเอียดที่จะประกอบเป็นรูปแบบที่ผู้ร่วมโครงการฯ สามารถช่วยกันสร้างสรรค์ให้เกิดขึ้นได้

2. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน นักวิจัยไม่ควรยึดติดกับเรื่องคะแนนเพียงอย่างเดียว แบบสอบในการเรียนจะให้ภาพนักเรียนเพียงส่วนหนึ่ง แต่ผลการพัฒนาด้านอื่นๆ จากการสังเกต และการรายงานตนเองของนักเรียนและเพื่อน จะให้ภาพที่สมบูรณ์ของนักเรียน เช่น ความพึงพอใจที่ได้เรียน ความรู้สึกตื่นเต้น สนใจ ความศรัทธาในวิชา ในครู ในโรงเรียน ฯลฯ นักวิจัยควรร่วมกับนักเรียน กับเพื่อนครู หรือผู้สนับสนุน กำหนดลักษณะของนักเรียนที่อยากเห็นในเรื่องความสัมพันธ์ของนักเรียนกับครู

3. นักวิจัยในพื้นที่ ควรยึดความยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียน เช่น หากโรงเรียนมีเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ ก็สามารถเน้นเรื่องนั้นเต็มที่ได้เลย เป็นต้น

คำถามที่ 2 อะไรคือองค์ประกอบ/เงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

กรอบความคิด คำถามที่สองต้องการข้อมูลและตัวอย่างปัจจัยหรือสาเหตุ หรือเงื่อนไขเฉพาะที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตประจำวันของโรงเรียน ที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้บริหาร ครู และนักเรียน รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา และเป็นการเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กรอบความคิดแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์เป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 6 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 2

ข้อเสนอแนะ

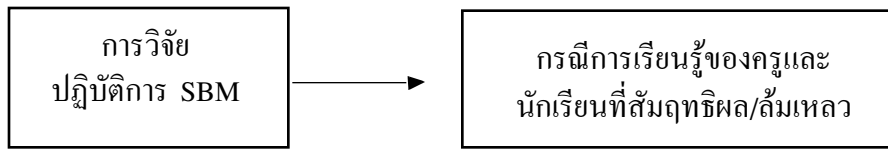
1. การอธิบายปัจจัย/สาเหตุ หรือเงื่อนไข ควรชัดเจน เช่น ขนาดของโรงเรียน ต้องบอกว่าโรงเรียนขนาดกี่คน อย่าบอกว่าขนาดเล็ก/ใหญ่ เพราะจะไม่สามารถนำมาตีความได้ถูกต้อง

2. การสัมผัสข้อมูลจริงในโรงเรียน นักวิจัยภายนอกอาจพบเห็นปัจจัยอื่น ๆ ที่เป็นสาเหตุสำคัญ หรือเงื่อนไขความจำเป็นต่อการพัฒนา/การเปลี่ยนแปลง มากกว่าผู้ที่อยู่ภายในโรงเรียน จึงเป็นการดีที่จะช่วยชี้แนะให้ครูและผู้บริหารมองเห็น และสังเกตปรากฏการณ์เหล่านั้นด้วยตนเอง

3. จากปัจจัยและสาเหตุเงื่อนไขที่วิเคราะห์ได้ ควรให้รายละเอียดที่สนับสนุนได้ว่า เป็นตัวทำให้การปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน ในครู หรือผู้บริหารเกิดขึ้นได้เป็นอย่างดีได้อย่างไร และส่งผลอย่างไรให้นักเรียนเกิดคุณภาพตามต้องการ หรือแก้ไขปัญหานักเรียนได้

คำถามที่ 3 ครูและนักเรียนมีกรณีการเรียนรู้อะไรที่ประสบ/ไม่ประสบความสำเร็จจากการวิจัยปฏิบัติการ โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน

กรอบความคิด คำถามที่สามต้องการข้อมูลและตัวอย่างอธิบายผลการวิจัยปฏิบัติการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ว่าเป็นอย่างไกรณีเฉพาะที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ของครูและของนักเรียน สัมฤทธิ์ผลมีลักษณะอย่างไร ในกรณีที่ไม่สำเร็จสถานการณ์หรือเงื่อนไขที่ทำให้เกิดความล้มเหลว นักวิจัยสามารถสรุปบทเรียนอะไรได้บ้างจากการนำรูปแบบ SBM ไปใช้ คำถามนี้อาจเขียนเป็นกรอบความคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 7 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 3

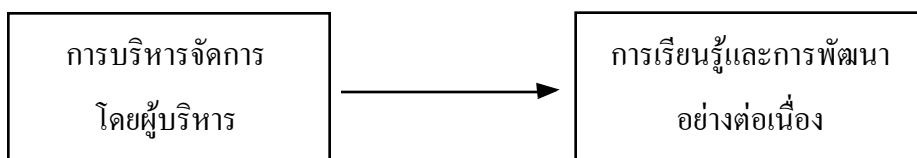
ข้อเสนอแนะ

1. การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา มีความสำคัญมากในขั้นตอนการตอบคำถามวิจัยข้อสาม เนื่องจากบทบาทและภารกิจใหม่ของคณะกรรมการสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

2. การวิเคราะห์ความสำเร็จและความล้มเหลวของการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ควรคำนึงถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

คำถามที่ 4 ผู้บริหารโรงเรียนสามารถบริหารจัดการอย่างไรที่ทำให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันของโรงเรียน

กรอบความคิด คำถามที่สี่ต้องการข้อมูลและตัวอย่างอธิบายว่า การบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษามีส่วนสำคัญหรือไม่ อย่างไร ในการก่อให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนาอย่างต่อเนื่องของนักเรียนและครู รวมทั้งบุคลากรอื่นๆ และคณะกรรมการสถานศึกษา คำถามนี้อาจเขียนเป็นกรอบความคิด ดังนี้

ภาพที่ 8 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 4

ข้อเสนอแนะ

1. หากนักวิจัยในพื้นที่ หรือผู้สนับสนุนอื่นๆ มีส่วนช่วยให้โรงเรียนเกิดรูปแบบการบริหารจัดการที่มีการปฏิรูปการเรียนรู้เกิดขึ้นในโรงเรียน ประเด็นที่ควรวิเคราะห์คือ

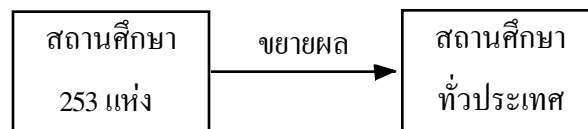
1.1 ระบบการบริหารจัดการที่เกิดขึ้น สามารถดำเนินการต่อไปได้เองหรือไม่ หรือผู้สนับสนุน/นักวิจัยในพื้นที่ต้องมึบทบาทเสนอแนะ ชี้นำ หรือกระตุ้นตลอดเวลา

1.2 นักวิจัยในพื้นที่หรือผู้สนับสนุน และผู้บริหารสถานศึกษาร่วมเรียนรู้กันอย่างไร ที่จะทำให้รูปแบบการบริหารจัดการงานหรือโครงการต่างๆ ที่ร่วมกันดำเนินการอยู่นั้น ทำได้อย่างต่อเนื่องหรือคงทน

2. การตอบคำถามข้อ 3 และข้อ 4 จะเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงข้อมูลและผลการวิเคราะห์ห้กันได้

คำถามที่ 5 โรงเรียนอื่นๆ สามารถนำประสบการณ์ การปฏิรูปการเรียนรู้ที่สัมฤทธิ์ผลไปใช้ได้หรือไม่ หากจะนำไปใช้ ควรมีขั้นตอนอะไร และจะปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านั้นอย่างไร

กรอบความคิด คำถามที่ห้าต้องการข้อมูลและตัวอย่างที่เกิดจากการสะท้อนความคิดของผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ของโรงเรียนว่าการขยายผลจากโรงเรียนที่ร่วมโครงการปฏิรูปฯ 253 แห่งไปยังโรงเรียนอื่นๆ อีกทั่วประเทศ มีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด และหากจะทำอะไรเป็นปัจจัยและเงื่อนไขของความสำเร็จ คำถามนี้อาจเขียนเป็นกรอบความคิดได้ดังนี้

ภาพที่ 9 กรอบความคิดในการวิจัยของนักวิจัยในพื้นที่ ตามคำถามวิจัยข้อ 5

ข้อเสนอแนะ

1. โรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการฯ ควรตระหนักถึงความคาดหวังของหน่วยงานต้นสังกัด และของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ รวมทั้งของผู้ร่วมงานทุกคน ซึ่งต่างล้วนคาดหวังให้โรงเรียนของตนเป็นโรงเรียนต้นแบบที่จะทำหน้าที่เรียนรู้ร่วมกับโรงเรียนใกล้เคียงอีกหลายโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนเหล่านั้นปฏิรูปการเรียนรู้ตามอย่างตนได้

2. ข้อมูลที่จะตอบคำถามนี้ ส่วนหนึ่งอาจได้จากผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน บุคลากรอื่นๆ และคณะกรรมการสถานศึกษาของโรงเรียนนั้นว่า เขามีความรู้สึกกระตือรือร้น สนใจ มีความมั่นใจในโรงเรียนของเขาและในตนเองเพียงใด และอย่างไร ที่จะทำหน้าที่ตามความคาดหวังข้อ 1 รวมทั้งมีเงื่อนไขใดบ้างที่จะช่วยให้ทำงานขยายผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

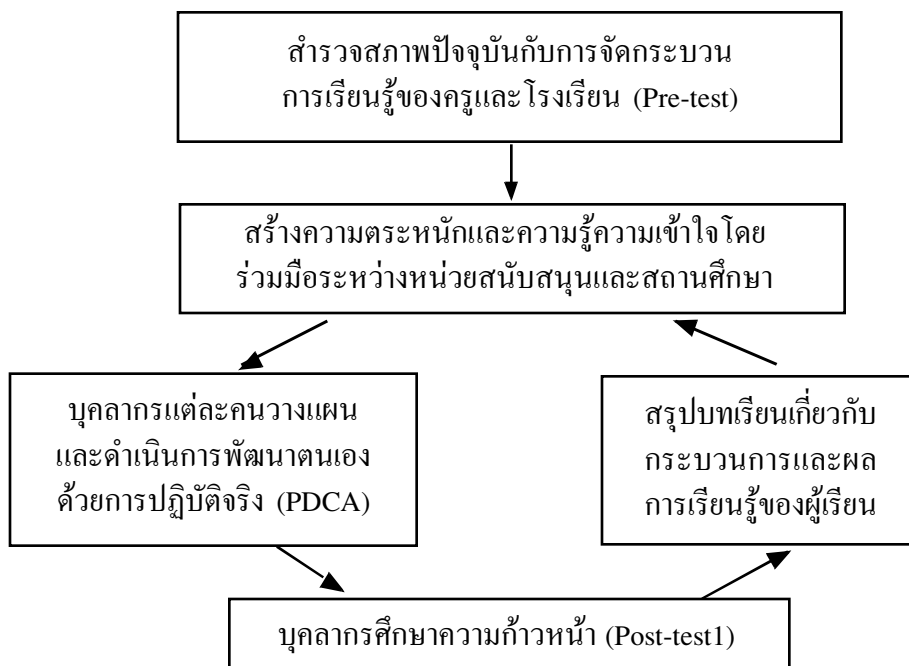
3. อีกส่วนหนึ่งของข้อมูลที่จะตอบคำถามข้อ 5 อาจมาจากความคิดเห็นของนักวิจัยในพื้นที่หรือนักวิชาการ หรือผู้สนับสนุนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนคนอื่นๆ ว่า โรงเรียนแต่ละโรงสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ได้เรียนรู้/วิจัยเชิงปฏิบัติมาให้กับโรงเรียนอื่นๆ ในลักษณะของการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างไร หรือมีความพร้อมด้านใด มากน้อยเพียงใด เป็นต้น

ตอนที่ 4

กรอบการดำเนินงานการวิจัยในโครงการโรงเรียนปฏิรูป การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

เมื่อประมวลกรอบความคิดจากคำถามการวิจัยทั้ง 5 คำถามมาสร้างเป็นกรอบการดำเนินงาน โดยการวิจัยปฏิบัติการฯ ตามที่โครงการวางไว้ 2 ส่วนหรือระยะ แยกตามลักษณะการดำเนินงาน ดังนี้

ระยะที่ 1 โรงเรียนพัฒนาบุคลากรทุกคนเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของผู้เรียน (พ.ย.43-เม.ย.44)

ภาพที่ 10 กรอบการดำเนินงานการวิจัย ระยะที่ 1

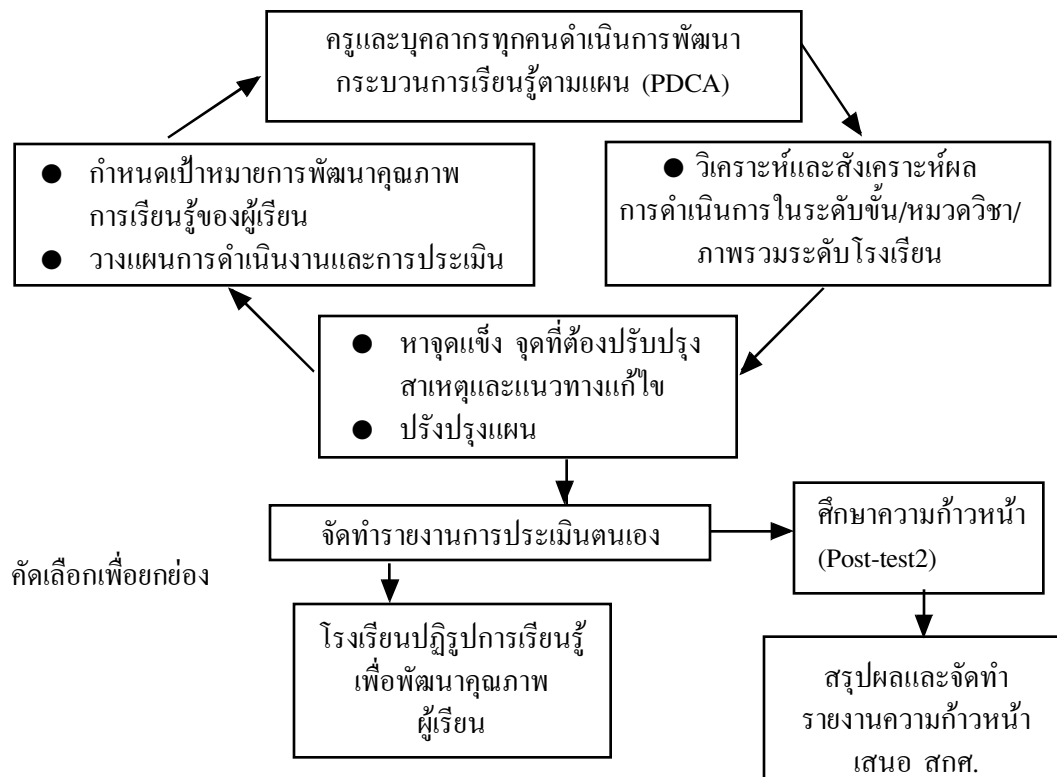
จากแผนภูมิขั้นตอนการดำเนินงานข้างต้น สามารถเขียนเป็นกรอบความคิดในการวิจัยอีกลักษณะหนึ่ง ได้ดังนี้

ภาพที่ 11 กรอบความคิดในการวิจัย ระยะที่ 1

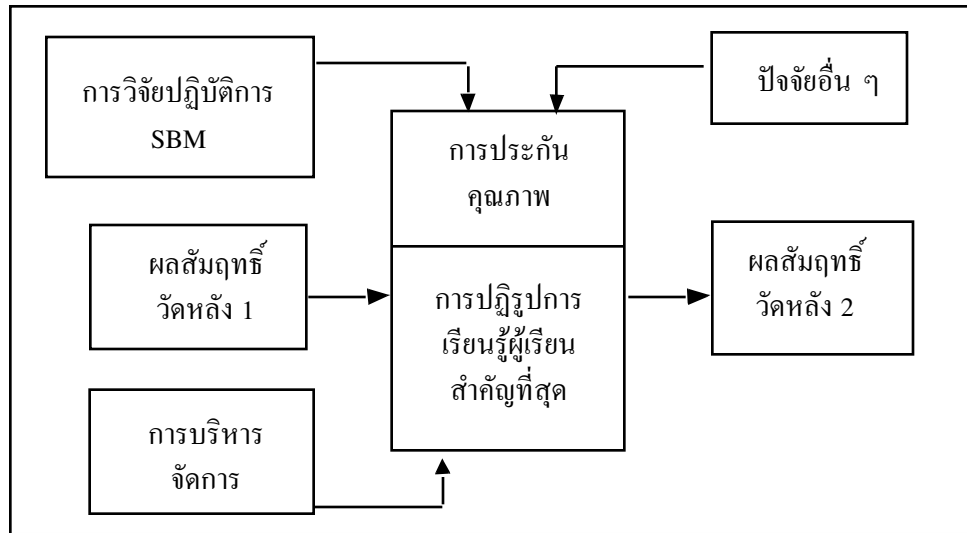
การดำเนินงานระยะที่ 1 นี้ โรงเรียนจะพัฒนาบุคลากรในเรื่องการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ ในส่วนนี้จะมีการวัดผลสัมฤทธิ์ครั้งแรก (Pre-test) เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลสถานภาพการเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียน ก่อนที่จะมีการพัฒนาไปสู่ผลสัมฤทธิ์หรือผลที่เป็นผลของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้/การพัฒนาตนเองของครู และผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งโรงเรียนควรจะต้องวัด/ประเมินผลเมื่อสิ้นสุดระยะที่ 1 (Post-test 1)

ระยะที่ 2 โรงเรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้และระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (เม.ย.44- ต.ค.44)

ภาพที่ 12 กรอบการดำเนินการวิจัย ระยะที่ 2

จากแผนภูมิขั้นตอนการดำเนินงานข้างต้น สามารถเขียนเป็นกรอบความคิดในการวิจัยอีกลักษณะหนึ่งได้ดังนี้

ภาพที่ 13 กรอบความคิดในการวิจัย ระยะที่ 2

การดำเนินงานระยะที่ 2 โรงเรียนจะทำงานปฏิรูปการเรียนรู้ต่อเนื่องจากระยะที่ 1 ให้เป็นระบบการประกันคุณภาพภายใน หรืออีกนัยหนึ่งคือ การพัฒนาตนเองของครู และผู้บริหารสถานศึกษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานทั้งในระบบบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (SBM) การจัดกระบวนการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด รวมทั้งงานด้านอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยทั้งหลายทั้งปวง ส่งผลให้โรงเรียนมีคุณภาพตามเกณฑ์และมาตรฐานที่โรงเรียนเป็นผู้กำหนดเอง เพื่อเป็นการยืนยันในคุณภาพของโรงเรียนหรือการประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนจะวัด/ประเมินผลสัมฤทธิ์ครั้งที่สอง (Post-test 2) เป็นผลสืบเนื่องจากการดำเนินงานครั้งก่อน เพื่อเก็บข้อมูลสำหรับตอบคำถามวิจัยของโครงการฯ ทั้ง 5 ข้อ

โดยสรุป จะเห็นได้ว่า คำถามวิจัยที่แยกเป็นตอนๆ หรือกรอบความคิดแสดงความสัมพันธ์ที่ศึกษาแต่ละตอนในคำถามการวิจัยทั้ง 5 ข้อได้มารวมกันเป็นกรอบความคิด/แนวทางการวิจัยปฏิบัติการของโครงการที่เห็นความเชื่อมโยงกันชัดเจนในงานระยะที่ 2 นี้ จึงกล่าวได้ว่า งานทั้งสองส่วนคือ ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 นั้น สามารถดำเนินการปฏิรูปหรือวิจัยปฏิบัติการไปพร้อมๆ กันได้

เอกสารสำหรับศึกษารายละเอียดเพิ่มเติม

- คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. ปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
สุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : การฝึกฝน กาย วาจา ใจ. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ไอเดียสแควร์, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไอเดียสแควร์, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
กระบวนการคิด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไอเดียสแควร์, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ไอเดียสแควร์, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนา
สุนทรียภาพและลักษณะนิสัย : ศิลป ดนตรี กีฬา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ไอเดียสแควร์, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. แนวทางการประกันคุณภาพภายใน
สถานศึกษา : เพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
พิมพ์ดี จำกัด, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. คู่มือการประเมินผลภายในของสถาน
ศึกษาตามมาตรฐานการศึกษา : การออกแบบระบบการประเมินผลภายใน.
กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี ที ซี คอมมิวนิเคชั่น, 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). รายงานการประชุมสร้างความ
รู้ความเข้าใจการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งโรงเรียน. การประชุม
เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการปฏิรูปการเรียนรู้ เมื่อวันที่ 31 มกราคม
- 2 กุมภาพันธ์ 2544. ณ โรงแรมรอยัลซิติ้ กรุงเทพฯ

เอกสารสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต
เกี่ยวกับ Action Research และ Collaborative Research

- Maclsaac, D. (1996). **An Introduction to Action Research : Presidential Address.** San Francisco : National Association for Research in Science Teaching (NARST), Florida Atlantic University. ([http// www.phy.nau.edu/~danmae/actionrech.html](http://www.phy.nau.edu/~danmae/actionrech.html))
- Mettetal, G. (2000). **Classroom Action Research Overview.** Division of Education, Indiana University at South Bend. ([http// www.iusle.edu/~gmetleta/classroom~action~research.html](http://www.iusle.edu/~gmetleta/classroom~action~research.html))
- Miller, A.C. (2000). **Action Research.** South Florida Center for Educational Leaders, Florida Atlantic University. ([http// www.fau.edu/divdept/coe/sfcel/collab.html](http://www.fau.edu/divdept/coe/sfcel/collab.html))
- Nora, J. (2000). **Dissecting My Classroom : A Teacher Experiments with Action Research. Voice from the Field : Stories of Reform in the Worlds of Practitioners.** Brown University. ([http//www.lab.brown.edu/voices/3qrt 1999/actresch.html](http://www.lab.brown.edu/voices/3qrt 1999/actresch.html))
- Russel, T. (1997). **Action Research : Who? Why? How? So what? : An Introductory Guide for Teacher Candidates at Queen's University.** ([http//www.educ.sio.educ.queensu.ca/projects/action-research/guide.html](http://www.educ.sio.educ.queensu.ca/projects/action-research/guide.html))

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. (2543). ปฏิรูปการเรียนรู้ผู้เรียนสำคัญที่สุด. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2543). การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน : การวิจัยปฏิบัติการ ของครู หน้า 21-48) ในพิสมัย จารุจิตติพันธ์ (บรรณาธิการ). ครูของศิษย์. หนังสือจัดพิมพ์เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการ รศ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2544). คู่มือการวิจัยในชั้นเรียนสำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : หน่วยศึกษานิเทศก์สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร
- Bennett, C., Foreman-Peck, L.. and Higgins, C. (1996). Researching Into Teaching Methods in Colleges and Universities. London : Kogan Page Limited.
- Freeman, D. (1998). Doing Teacher Research : From Inquiry to Understanding. Pacific Grove : Heinle and Heinle Publishers.
- Hafernik, J.J., Messerschmitt, D.S. and Vandrick, S. (1977). Collaborative Research, Why and How? Educational Researcher. 26(9) : 31-35
- Kemis, S. (1988). Action Research (pp. 42-49). In Keeves, J.P. (Ed.). Educational Research, Methodology, and Measurement : An International Handbook. Oxford : Pergamon Press.
- Stringer, E.T. (1996). Action Research : A Handbook for Practitioners. Thousand Oak : Sage Publications.

ภาคผนวก

ตัวอย่างหัวข้อของแผนปฏิบัติการปฏิรูปการเรียนรู้และขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน

รายละเอียดหัวข้อตามวงจร PDCA

ร่างรายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นรายโรงเรียน

ตัวอย่างรายงานการวิจัยปฏิบัติการ

ตัวอย่างเค้าโครงแผนปฏิบัติการ

นำเสนอโดย อาจารย์ทรงศิริ สุวรรณสร โรงเรียนพัฒนาเด็ก จังหวัดขอนแก่น
ในการประชุมชี้แจงโครงการฯ ที่จังหวัดขอนแก่น

วันที่ 2 มีนาคม 2544

แผนปฏิบัติการปฏิรูปการเรียนรู้

● เสาะหาแนวทาง	● วิพากษ์วิจารณ์
● เริ่มสร้างแนวร่วม	● ระดมสมอง
● รวบรวมทีมงาน	● ทดลองวิจัย
● จัดการอบรม	● แก้ไขเพิ่มเติม
● ส่งเสริมประสบการณ์	● ริเริ่มขยายผล

ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน

- เริ่มที่อาจารย์ใหญ่
- เริ่มที่ครูใน โรงเรียน
- ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากตำรา
- ครูที่สมัครใจและมีแนวคิดเดียวกัน ร่วมทำการทดลองสอนตามแนวทางที่ได้ศึกษา
- สัมมนาและดูงานจากโรงเรียนต่างๆ
- หาแนวทางตลอดจนเทคนิควิธีการที่จะจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นองค์รวมในแบบของการพัฒนาเด็ก
- ครูห้องอื่นๆ ดูงานที่ห้องเรียนทดลอง สนใจ สัมภาษณ์ความรู้สึกของนักเรียนและประเมินผล
- ระดมสมองกับครูและให้การสนับสนุนให้ครูนำลงปฏิบัติ
- ครูขยายผลให้เพื่อนครู สนับสนุนให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

รายละเอียดหัวข้อตามวงจร PDCA

วางแผน (Plan)

- เริ่มจากฐานของตนเอง/ประสบการณ์เดิม
- รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์
 - การพูดคุย สะท้อนความคิด ประเมินกระบวนการ/วิธีการทำงาน ทบทวน ประเมินผลสำเร็จ สํารวจความคิดเห็น รวบรวมข้อมูลด้านสังคม ฯลฯ
- สร้างภาพที่ต้องการร่วมกัน
- การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- กำหนดแผน และแนวทางปฏิบัติ
 - การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
 - การเปรียบเทียบกับสภาพปัจจุบัน
 - การวางแผนพัฒนาระยะยาว/สั้น
 - การวางแผนพัฒนาวิชาชีพ
 - อื่น ๆ

การลงมือทำ (Do)

- เตรียมคน บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุน
 - พัฒนาทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม/คณะ
 - สร้างเครื่องมือพัฒนาคุณภาพ
 - เปลี่ยนระบบสนับสนุน ตารางสอน กฎ/ระเบียบ การประชุม ตารางการทำงาน /เวลา
 - พัฒนาเป็นวิชาชีพ/ทำเป็นนิสัย
 - อื่น ๆ
- ปฏิบัติจริง
 - ทำไปแก้ไป
 - ลองของใหม่ ปรับของเก่า
 - แลกเปลี่ยน อภิปราย สาธิต ปรีกษา สังเกต พูดคุย สะท้อนความคิดเห็น สื่อสาร
 - รักษาความเป็นหมู่คณะ
 - สรุปลงเป็นตัวอย่างเป็นตัวอย่างที่ดีได้

ตรวจสอบ (Check)

- กระบวนการและวิธีการ
 - เปรียบเทียบกับภาพที่ต้องการเป็น/เป้าหมาย
 - ความเหมาะสมของกิจกรรม/แผน
 - อื่น ๆ
- ผลที่เกิดขึ้น
 - สะท้อนความคิดกับผู้ร่วมงาน/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
 - วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน
 - บันทึกประสบการณ์
 - แลกเปลี่ยน/แบ่งปัน

ลงมือ (ACT)

- ปรับปรุงแก้ไข ทำต่อ พัฒนยิ่งขึ้น
- ปรับแผน
- ทบทวน ปรับภาพที่ต้องการ/อนาคต
- แลกเปลี่ยน/แบ่งปัน/เผยแพร่

รายงานการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นรายโรงเรียน	
ชื่อรายงานการวิจัย	
สรุปลงสาระ ชื่อรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้	
นักวิจัยและทีมงาน	
ชื่อโรงเรียน	
ระดับการศึกษาที่เปิดสอน	
จำนวนครู-นักเรียน	
วัน เดือน ปี ที่เริ่มดำเนินการ	
เป้าหมายหลัก	
ลักษณะสำคัญของรูปแบบ	
เทคโนโลยีที่ใช้	
การมีส่วนร่วม - ของบุคลากรในโรงเรียน - ของผู้ปกครอง - ของชุมชน	
ผลการปฏิรูปการเรียนรู้ - ต่อนักเรียน - ต่อครู - ต่อผู้บริหาร - ต่อผู้ปกครอง - ต่อชุมชน - ต่อนักวิจัย	
ผลกระทบ - ต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร - ต่อโรงเรียน - ต่อชุมชน	
ต้นทุนค่าใช้จ่าย	
สัมฤทธิ์ผลตามเวลาที่กำหนด	
ความเป็นไปได้ในการขยายผล	

ชื่อรายงานการวิจัย

บทนำ (รวมความเป็นมาของโครงการ วัตถุประสงค์ คำถามวิจัย ขอบเขตการวิจัย กรอบความคิดในการวิจัย)

สาระสังเขปของโรงเรียน

วิธีการดำเนินงาน (รายละเอียดสาระการดำเนินงานของนักวิจัยและทีมงานร่วมกับบุคลากรของโรงเรียน โปรดแยกให้เห็นชัดว่าส่วนใดเป็นส่วนที่นักวิจัย พัฒนา และส่วนใดเป็นส่วนที่โรงเรียนทำ)

สาระของรูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ที่พัฒนา

ผลการปฏิรูปการเรียนรู้

ผลกระทบ

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางแก้ไข

แนวทางการดำเนินงานต่อไปในอนาคต

ความเป็นไปได้ในการขยายผล

ความคิดสะท้อน (Reflection) ของนักวิจัย

สรุปและข้อเสนอแนะ

ตัวอย่าง

รายงานการวิจัยปฏิบัติการเรื่อง **สู่ชั้นเรียนเชิงบวก**

ภูมิหลังของโรงเรียน

นักเรียนในโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ภาษาอังกฤษ มีนักเรียนเป็นส่วนน้อยที่มีเชื้อชาติต่างกันนักเรียนหลายคนมาจากครอบครัวที่ยากจน และด้อยโอกาสทางสังคม โรงเรียนของฉันริเริ่มโครงการสอนภาษาเป็นครั้งแรกโดยเปิดสอนภาษาเยอรมันในชั้นเรียน 2-3 ชั้น นับเป็นครั้งแรกที่เด็กนักเรียนได้มีประสบการณ์ในการเรียนภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ

ความเป็นมาของโครงการวิจัย

เนื่องจากฉันเป็นครูสอนภาษาต่างประเทศที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ เมื่อฉันต้องรับหน้าที่ครูประจำชั้น ฉันจึงเริ่มแนะนำภาษาต่างประเทศ และตัดสินใจจะแนะนำและสอนให้นักเรียนรู้จักภาษากรีก ซึ่งไม่มีการสอนในโรงเรียน ฉันต้องการให้นักเรียนมีความสุขและเพลิดเพลินในการเรียนภาษากรีก เพื่อว่านักเรียนจะได้สนใจเรียนต่อไป และโรงเรียนจะได้จัดการสอนภาษากรีกเข้าในโครงการสอนภาษาของโรงเรียน

การวางแผนการวิจัย

เนื่องจากการแนะนำและการสอนภาษากรีกไม่ใช่ข้อกำหนดตามหลักสูตร แต่เป็นเพียงกิจกรรมเสริมที่จัดขึ้นสำหรับนักเรียน จึงมีเวลาในการสอนค่อนข้างจำกัด ฉันพยายามให้นักเรียนสนุกเพลิดเพลินในการเรียนและเรียนรู้ภาษากรีกอย่างง่าย ๆ โครงการวิจัยของฉันมีคำถามวิจัย 2 ข้อ

1. สไตล์การสอนของฉันเป็นเชิงบวก และกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนต่อหรือไม่
2. นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับชนชาติกรีกมากน้อยเท่าไร

แผนการปฏิบัติการ

1. **การสังเกต** เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อแรก ฉันบันทึกเทปตลอดระยะเวลาการสอนภาษากรีกแล้วนำมาวิเคราะห์ ฉันพบว่าในการสอนภาษากรีกตลอดช่วงเวลา 40 นาทีของฉัน ฉันตั้งข้อสังเกตเชิงลบถึง 20 ครั้ง เพื่อตรวจสอบว่าเหตุการณ์นี้มิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ ฉันขอให้เพื่อนครูมาสังเกตการสอน และบันทึกคำติ-ชมของฉัน ผลการสังเกตพบว่าได้ผลเช่นเดิม ฉันใช้คำติคำวิจารณ์เชิงลบ มากกว่าคำวิจารณ์เชิงบวกและการชมเชย

ที่มา : นงลักษณ์ วิรัชชัย (2543) แปลและเรียบเรียงจาก Freeman (1998, P.245-246)

2. แบบสอบถาม เพื่อตอบคำถามวิจัยข้อสอง ฉันแจกแบบสอบถามให้นักเรียน สอบถามว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับชนชาติกรีกอย่างไรบ้าง ผลจากการตอบแบบสอบถามสรุปได้ว่านักเรียนส่วนใหญ่เชื่อว่าชนชาติกรีกมีผิวดำ ผมดำ แต่งกายด้วยเสื้อคลุมบางเบาแบบเทพเจ้ากรีก พูดภาษาอียิปต์ และรับประทานทากเป็นอาหารหลักฉันสรุปว่านักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับชนชาติกรีกน้อยมาก

3. การปฏิบัติการ ฉันเตรียมทำบทเรียนที่จะสอนเกี่ยวกับ ชนชาติกรีกและภาษากรีกในระยะเวลา 10 สัปดาห์ใช้เวลาสัปดาห์ละ 40 นาทีในการสอน เนื้อหาสาระได้แก่ การทักทาย การถามคำถามเกี่ยวกับ ตัวเลข เวลา ทิศทาง และสี มีการทำกิจกรรมกลุ่มเกี่ยวกับอาหารกรีก รูปแบบการใช้ชีวิตของชาวกรีก และเทพเจ้าของกรีก ในแต่ละบทเรียนฉันกำหนดว่า จะต้องชมเชยนักเรียนทุกคนอย่างน้อยคนละสองครั้งแต่ละบทเรียน

ผลการวิจัย

สองสัปดาห์แรกของการสอนตามบทเรียนที่เตรียมไว้ได้ผลตอบสนองดีเกินคาด นักเรียนกระตือรือร้นที่จะเรียนบทเรียนต่อไป เมื่อการเรียนการสอนถึงสัปดาห์ที่ 10 อันเป็นสัปดาห์สุดท้าย ฉันบันทึกผลการเรียนการสอน หลังจากวิเคราะห์แล้วฉันพบว่าฉันยังใช้คำวิจารณ์เชิงลบอยู่บ้างแต่น้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นคำวิจารณ์เชิงบวก และที่น่าสนใจมากกว่านั้นคือ นักเรียนของฉันวิจารณ์พฤติกรรมของเพื่อนด้วยคำวิจารณ์เชิงบวก

เมื่อสิ้นสุดการเรียนฉันแจกแบบสอบถามชุดเดิม นักเรียนยังคงตอบว่าชนชาติกรีกมีผิวสีมะกอก และผมดำ แต่นักเรียนตอบถูกต้องว่าชาวกรีกพูดภาษากรีกและรับประทาน "suviakia" ในแบบสอบถามนักเรียนเพียง 1 คนเท่านั้นที่อยากเรียนภาษาเยอรมัน ส่วนที่เหลืออีก 24 คน ตอบว่าอยากเรียนภาษากรีกต่อ แสดงว่านักเรียนพอใจที่ได้เรียนรู้วัฒนธรรมและภาษากรีก

สรุป

การที่ฉันได้คิด ได้วางแผน และได้ดำเนินการแก้ปัญหา เพื่อกระตุ้นส่งเสริมใจให้นักเรียนอยากเรียน ในการวิจัยครั้งนี้เป็นประโยชน์กับฉันมาก การนำแผนการวิจัยมาใช้ปฏิบัติจริง และการติดตามเฝ้าดูความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามแผนการวิจัย ทำให้นฉันรู้สึกว่าการประสบความสำเร็จ การสอนโดยการชมเชย และให้คำวิจารณ์เชิงบวกทำ

ให้นักเรียนอยากเรียนต่อ อย่างไรก็ตาม การชมเชยหรือการวิจารณ์เชิงบวกตลอดเวลา เป็นสิ่งที่ทำได้ค่อนข้างยากพบว่าฉันมักผลอใช้คำติวิจารณ์เชิงลบ ผลการวิจัยครั้งนี้มีผลดีต่อการสอนของฉันในวิชาอื่นด้วย ฉันพบว่าเริ่มใช้คำวิจารณ์เชิงบวกมากขึ้น และใช้อย่างเป็นธรรมชาติ นักเรียนมีความสุขสนุกสนานและพอใจในการเรียนมากขึ้นกว่าเดิม แม้ว่าจะยังมีนักเรียนบางคนที่จะต้องอบรมเข้มงวดในเรื่องวินัย แต่นักเรียนคนนั้นก็ทำตัวดีขึ้น ในชุมชนที่นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจภาษาต่างประเทศ เช่น ในโรงเรียนของฉันนี้ เมื่อได้เห็นนักเรียนแสดงความสนใจที่จะเรียนภาษากรีก เป็นสิ่งที่ประทับใจฉันมาก

อธรีนา ฟรังโกส์

โครงการโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

● ที่ปรึกษา

ดร.รุ่ง แก้วแดง
ดร.นงราม เศรษฐพานิช

● ผู้เชี่ยวชาญ

ศ.สุมน อมรวิวัฒน์
ศ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย
รศ.ดร.บุญมี เณรยอด
ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ

● ผู้รับผิดชอบโครงการ

นางสาวศศิธร	เล็กสุขศรี	นางอริศรา	เล็กสรรเสริญ
นางสาวบุญเทียม	ศิริปัญญา	นางพัชราพรรณ	กฤษฎาจินดารุ่ง
นายสำเนา	เนื้อทอง	นางสาวอนงค์	นอกเมือง

● ผู้สรุปและเรียบเรียง

ผศ.ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ
ศ.ดร.นงลักษณ์ วิรัชชัย

● ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

นางสาวอนงค์ นอกเมือง

● ผู้ประสานงานการจัดพิมพ์ และรูปเล่ม

นางอริศรา เล็กสรรเสริญ